

Zacchiri N. és G. Kiállítás: Bécsben, Bartensteingasse 5.

Zacchiri N. és G. Keleti Ártár: Bécsben, Graben 26.

Zacchiri N. és G. Legnagyobb szőnyeg-raktár.

Zacchiri N. és G. Berendezési és díszítőmenny-tárgyak.

Zacchiri N. és G. Legjobb bevásárlási forrás berendezési tárgyakra, legelőszobáktól a legfinomabbakig. Minden nap új tárgyak jelennek meg a világ minden részéből. Nem kell sehoh se vásárolni, mielőtt e czég gazdag raktárát megtekintjük. A vidékre nézve a legelőszobább bevásárlás; mineen áru a leggondosabban lesz csomagolva, valamint pontos szállítás is biztosított.

Perzsa, ugynevezett Feraghan, I. minőségű.

Perzsa, Horassan, ismeretese pompás színezetűről.

Indiai, minden nagyságban.

Smyrna, utánzás; ugynevezett Schmiedeburger, minden nagyságban és színezésben raktáron.

Valódi Smyrna-szőnyegek. Zacchiri N. és G. épen most Ouchac-ból, Smyrna mellett lévő saját gyárukól, nagy szállítást kaptak valódi Smyrna-szőnyegekkel; rajz és színek a XVII. századból. Ez az első szállítást ez esztendőben.

Pompás művészeti kivitel és színezés található Zacchiri N. és G. régi perzsa szőnyegek; közel 1000 darab minden tetszés szerinti nagyságban. Árak 20 frtól 100 frtú darabonként.

ZACCHIRI N. ÉS G.

Budapest: IV., Mária Valeria-utca 9. sz. a.

Bécsben: I., Bartensteingasse 5 és I., Graben 26

legnagyobb és legelőnyösebb telep keleti berendezésekre és díszítőmenny-tárgyakra,

Ausztria-Magyarországon.

ZACCHIRI N. és G. CAIROBAN.

arab butorok gyára (Moussarabie)

Mindenemű arab butorok előállítására, ugymint: sofák, asztalok, székek, credenz, tábori székek, állványok, alacsony székek, stb.

Zacchiri valódi arab lámpái, legnagyobb választék minden árban.

Divántakarók, valódiak, két szamárta-számával együtt, szállítanak 55 frtól 300 frt.

Zacchiri függönyök, Marokkó, egészen gyapjából, pompás, perzsa alapszöveggel, 4 méter hosszuk, 1,05 méter szélesek, 4 frtól egész 6 frt.

Chenille-függönyök, 4 méter hosszuk, 1,10 méter szélesek, díja 9 frtól 14 frt.

Minden más fajta

Keleti függöny, ajtófüggönyök termekbe, ebéd-lők, dohányzó-, férő- és háló-szobákba.

Szőnyegek közönséges használatára. Zacchiri N. és G. ezekből valamint futószőnyegekkel folyton gazdag raktárt tartanak hámulatos olcsó áron.

Mindenemű valódi indiai bronz-árak, virág-cserepek, gyertyatartók és karszékek, valamint mindenféle butor indiai szalmából, bambusz vagy borsnádól.

Indiai kelmék, melyek nem mindennapi tárgyak, hanem finom és pompás színűk miatt női ruhákra vagy díszítő-ekre ajánlatosak.

Zacchiri Soie de Nagpore, felső függönyökre vagy ruhadíszítésekre, egy vég, körülbelül 7 méter hosszú és 1 méter széles, 24 frt.

Zacchiri Mysore soie imprimée, egy vég, körülbelül 7 méter hosszú és 1 méter széles, 36 frt.

Zacchiri indiai zsebkendők, ajándékokra, igen nagy választékban, ritkák művészi színűk folytán.

Zacchiri indiai shawljai, 4 méter hosszuk és 130 cent. szélesek, díja 20 frt, díszítési czélra vagy ablak- és ajtó-függönyök gyanánt.

49-İK SZÁM. 1886.

BUDAPEST, DECEMBER 5.

XXXIII. ÉVFOLYAM

GIZELLA FŐHERCEGASSZONY.

TÁVOL vagyunk még megvalósításától a nemzet azon ohajtásának, hogy az uralkodó család egyenlőképp ossza meg tartózkodása idejét Szent István koronájának országai és a birodalmi tanácsban képviselt tartományok között, a mint azt a paritás hozná magával. Bécs még mindig a régi birodalmi székváros, s az udvar állandó tartózkodási helye s valószínűleg az is marad, a míg a budai várpalota a legújabb terv szerint ki nem épül s egy királyi udvar méltó befogadására alkalmassá nem tétetik. A mikor, azt hisszük és reméljük, az uralkodóház tagjaihoz is többször és huzamos időre lesz szerencsénk.

De az tagadhatatlan, hogy a korábbi időkhez képest a mai nemzedék nagy előnyben van e tekintetben is. Míg a Habsburg-házbéli korábbi királyok csak nagy ritkán látogatták meg hazánkat s mindig csak rövid időre: addig most igen gyakori az eset, hogy felséges uralkodónkat úgy mint felséges nejét és gyermekeitet hetekig mondhatjuk a magunkéinak. Nem vendégek már Magyarországon, állandó otthonuknak tekintik Budát és Gödöllőt s örömes időznek bennök.

Igy most legközelebb is nemcsak a királyasszony időzött Gödöllőn, hanem vele volt legidősebb leánya, Gizella főhercegnő is, a mit a hazánk iránti rokonszenv jelenek bizonyíthat, mert hiszen, mint tudjuk, Gizella főhercegeasszonyt egy más ország fővárosához, Münchenhez kötik hitvesi és anyai köteleességei.

Gizella főhercegeasszonyt, ki most, mint képműnk is mutatja, viruló asszonynya felett, sokszor láttuk mint gyermeket, mint fejlődő hajadont. Buda és Gödöllő az ő gyermekjátékainak, gyermekörömeinek is kedves színhelye volt, habár nem itt született, mint testvérhuga, Mária Valeria főhercegnő. Itt nőtt nagy leánynya, itt ismerkedett meg bensőbben másodunokabátyjával, Lipót bajor királyi herceggel, s Budán tartották eljegyzésüket is 1872. tavaszán.

A főhercegeasszony, mint tudjuk, legidősebb leánya az uralkodó-párnak. Volt ugyan még ő előtte egy gyermekük, Zsófia főhercegnő, de az még kicsi korában, 1857. május 28-án elhunyt, ugyancsak Budán. Elvezetéseért a már akkor eszmélni kezdő leánya lőn a vigasztaló, kit szülői az első magyar királyné emlékére kereszteltek Gizellának.

Gizella Mária Lujza Bécsben, 1856. július 12-ikén született s így most van 31-ik évében.

Kaulbach Fügyes festménye után.

GIZELLA FŐHERCEGASSZONY.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvkereskedésben kapható, — az osztr. tart. számára Szelinski György cs. k. egy. könyvtárusnál Bécsben, I., Stefansplatz 6.

ISTVÁN BÁCSI NAPTÁRA

vagyis családok házigazdáknak és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előjáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes kalendárium

1887-ik évre.

Alapító MAJER ISTVÁN. Szerkesztő Kóhalmi KLIMSTEIN JÓZSEF tanár.

HARMINCZKETEDIK ÉVFOLYAM.

Ára füzve 50 kr.

Tartalom: Naptári rész, szerk. Tóth Miké S. J. — Kamatszámítás új pénzben. — Cselekedéért, árendát mutató tábla. — Bélyegekről. — I. Az erkölcsi világ. Névnaptár mutató tábla. — Horváth Zoltán. A jubileum eredete és jótékony befolyása az erkölcsi világra, tekintettel a papi különösen a főpásztorok jubileumára. — Morvay. A mór leány. (Legenda). — Janovics Károly. Az elvesztett fin. — II. Gazdák és gazdasszonyok naptára. Milyen gyümölcsöket illessünk? — A só hatása a gyümölcsökre. — Friss szilva télen. — Borban az igazság. (A borkezelésről) Somogyi Gyulától. — Hogyan segítsünk kis gazdáinkon? — III. Népművelők naptára. Dr. Majer István, Dr. Kellner Lőrincz jeles népművelő jubileumának emléke. — Antalóczy Imre. Fesztóczy Tamás (arcképpel). Matkovich Gyula. Ungor Lajos szerencsése, vagy a szülői szeretet jutalma. Varga Mihály. A szülői ház szent csarnoka. — A jó szemek törvényei. — IV. Történetek. Langer István. Horváth István (arcképpel). — Horváth Zoltán. Magyar Sion két gyásza. — Kóhalmi. Tárkányi Béla (arcképpel). — V. István bácsi a házban és a nagyvilágban. A Ludovika Akadémia (képpel). — Somogyi Gyula. Ráros hídja. (Rajz a palóczi világból). — Jedlicska Pál. Két kép a vágyölgyből (képpel). — VI. Művészet és műipar. Kóhalmi. Liszt Ferencz (képpel). — Mátyás király misemondó ruhái (2 ábrával). — Majer István. Gróf Széchenyi István s az iparos növendék (arcképpel). — VII. Tréfák mezej. Paprikás versek. Nyulassy Antal. Lassan a testtel. — Adomák. — Magyarországon tartatni szokott orsz. vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

GAZDASÁGI VEGYTAN KÉRDÉSEK ÉS FELELETEKBE

IRTA

Dr. WILDT JENŐ

a poseni gazd. vegytani kísérleti állomás főnöke.

A HATODIK KIADÁS UTÁN FORDÍTOTTA

Dr. NEMES GYÖRGY.

Negyvenegy a szöveg közé nyomott ábrával.

Ára füzve 1 forint 40 krajczár.

TARTALOM. Bevezetés. — A növények általános összetétele. — Azon elemek, melyekből a növények szerves része össze van téve. — A tápszerek, melyekből a növények szerves része képződik. — Azon elemek, melyekből a növények szerves részei vannak összetéve. — Talajtan. — A növények táplálkozása. — A tápanyagok felvétele a talajból. — Trágyatan. — A takarmány anyagok közelebbi alkotó részei. — Az állati test fontosabb alkotó részei. — Az állati táplálkozás törvényei. — A takarmány emészthetősége és tápláló értéke. — A gazdasági hasznos állatok táplálásáról. — Betáplálás tárgymutató. — Függelék. A magyar királyság mezőgazdaságára vonatkozó statisztikai adatok.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tartományok számára Szelinski György cs. k. egyetemi könyvtárusnál Bécsben, I., Stefansplatz 6.

A MASSAGE.

IRTA

DOLLINGER GYULA tr.

A testgyógyászat magántanára a budapesti kir. magyar tudomány egyetemen.

Hat ábrával.

Második átdolgozott és magyarázó kórtörténetekkel bővített kiadás

Ára füzve 1 forint.

A GYULAFEHÉRVÁRI PÜSPÖKI LAK.

A GYULAFEHÉRVÁRT PÜSPÖKI LAK BEJÁRATA.

Midőn Lipót bajor herceg, mostani férje, megkérte, még nem töltötte volt be 16-ik évét, de már akkoris szépen kifejtett hajadon volt. Férje, Lipót Miksa József Mária Arnulf herceg, 1848-ban április 27-ikén született Münchenben, mint második fia Luitpold Károly József Vilmos Lajos hercegnek, a ki most Lajos bajor király szomoru halála után regensherceg az elmebeteg Ottó király mellett s halála vagy letétele esetére valószínűleg Bajorország királya lesz, mely esetben nem lehetetlen, hogy a bajor korona Lipót hercegre, Gizella főhercegnasszony férjére vagy gyermekeire fog szállani.

Gizella főhercegnőnek Lipót herceggel kötött házasságából eddig négy gyermeke született. A két legidősebb leány: Augustza és Alexandra hercegnők, a két kisebbik fiú: az öt éves György és a két éves Konrád herceg.

Ő felsége a király és a királyasszony minden év tavaszán meg szokták látogatni leányukat boldog családi körben. Ilyenkor a mi királyunk egészen itthon hagyja a királyt s csak a boldog nagyapát viszi el magával. Igen szereti kedves unokáit s csak az imént ismertették lapjaink egy külföldi hírlapiról érdekes leírását arról, hogy mily kedvesen tud a király eljárni a szép és élénk gyermekekkel, kik szintén rendkívüli ragaszkodással viselkednek nagyatyjuk iránt, a kivel szűk családi körben oly bizodalmasan, oly patriarkhálisan töltik az időt, mint azt még egyszerű polgári háznál is csak igen ritkán tapasztalhatni.

A magyar királyleánynak most bemutatott arcképe az utolsó évből való s egy igen szép olajfestés után készült, melyet Kaulbach Frigyes, a nagyírú Kaulbach Vilmos öccsének művészi esete festett Münchenben. Ez arcképen már jól fölismerhetők a főhercegnő királyi édesanyjának arcvonásai, míg az előbbieknél inkább az atyáira emlékeztettek.

HERCEG RÁKÓCZY ZSIGMOND.

Van valami varázsszerű a Rákóczy-névben s hallatára nagyot dobban a magyar ember szíve mindenkor. Történetünk egyik, dicsőségben és szenvedésben leggazdagabb korszakának emléke fűződik e család nevéhez, mely teljes virágzásban alig volt tovább száz esztendőnél, de e rövid idő alatt négy uralkodó és egy választott fejedelmet adott Erdélynek s szereplését e házában II. Rákóczy Ferencz nemes alakjával zárta be. A család ősrégi ugyan s az Árpád-királyok korabeli Bugát-Radvány nemzetségből származik, de országos jelentőségre csak a XVII. század elején tett szert. Azóta azonban nagy számmal váltak ki belőle a tehetséges férfiak. Katholikus és protestáns ága, mert a család egyik része a reformált hitet vallotta, egyszerre kezdett hatalomra, tekintélyre vergődni. A kath. Rákóczy Lajos 1607-ben báró, a protestáns Zsigmond erdélyi fejedelem lett, de míg Lajos családja főgon csakhamar kihalt, Zsigmond utódai egyre magasabbra emelkedtek s elhatározó befolyást gyakoroltak hazájok sorsának alakulására.

E nagyírú nemzetség egyik kevésbé kiváló, de rokonszenves és szeretetreméltó fiának, a korán elhunyt herceg Rákóczy Zsigmondnak élettrajzát írta meg kitűnő történetírónk, Szilágyi Sándor. A kort, melyben Zsigmond herceg élt, szereplőit és mozgalmas eseményeit senki jobban, alaposabban nem ismeri mint ő s a XVII. század első felebeli magyar-erdélyi történet földelésében senki sem szerzett annyi érdemet, mint ő. A mint Thaly Kálmán a kuruczvilág és hőse, a mondaövezte II. Rákóczy Ferencz farradhatatlan történetészévé lón, úgy van összefűzve a Szilágyi Sándor neve az első, a protestáns Rákóczyak — ezekből való Zsigmond herceg is — mozgalmas korszakának megvilágításával. Évtizedek óta e korszaknak van szentelve az ő valóban kimeríthetetlen munkáereje, kutatói buzgalma s elsőrangú írói tehetsége. Levéltári buvárlatait bámulatos siker kísérte s ővé az érdem, hogy multunk egyik legérdekesebb korszakának ránk maradt írásbeli emlékei java részökben már a nemzet közkinésévé váltak. De Szilágyi Sándor nem szorítkozik a nyers anyag közzétételének érdemére, de egyoldalú munkájára. Tudományos kiadványaihoz a kitűnően feldolgozott, vonzóan, szellemmel megírt nagyobb művek és kisebb tanulmányok hosszú sora járul, melyek évtizedek óta jelentékenyen elősegítették azt, hogy a művelt közönség szélesebb köre is érdeklődjék a nemzet multja iránt s megkedvelje a történelmi olvasmányokat. Legújabb műve, mely az általa szerkesztett Magyar Történelmi Életrajzok harmadik évfolyamát megnyitja, méltó írója nevéhez s a legelvezetesebb magyar történelmi művek egyike, mert szellemes, érdekesítő előadásával, magyaros nyelvezetével, a szereplő egyéniségek szingazdag jellemzésével, az elbesz-

GÖRGÉNY VÁRA A RÁKÓCZY-HEGYEN.

lés drámai erejével egyaránt lekötö a figyelmet. Maga Rákóczy Zsigmond sokkal fiatalabban hunyt el, semhogy döntő jelentőségre vergődhett volna kora történetében. De Szilágyi Sándor e másodrendű alak élettrajzát is a legteljesebb mérvben érdekes olvasmányává tudja tenni. Föl-eleveníti a régi erdélyi udvari életet a nemzeti fejedelmek korában; mestéri vonásokkal rajzolja I. Rákóczy György környezetét, gyermekeinek nevelési módját s később is mindig megtalálja az összekötő kapcsot hőse és korának nagy mozgató politikai és művelődési törekvései közt úgy, hogy a gyönyörű élettrajz elejétől mindvégig nemcsak gazdag tanulságot nyújt, hanem a regény érdekességével tartja ébren az olvasó figyelmét. A kitűnő munkát nagy műgonddal készült korhű rajzok, mellékletek, írás-hasonmások és másnemű történelmi képek, melyek pazar bőséggel díszítik a szöveget, külső kiállítás tekintetében is legszebb könyveink sorába emelik.

Rákóczy Zsigmondnak nagyatyja Zsigmond és édesatyja I. György erdélyi fejedelem volt ugyan, de mégis mikor 1622 július 14-én született, senki sem hitte, hogy egykor hercegi rangra fog emelkedni. Mert azon időben Erdélyben a nagy Bethlen Gábor uralkodott s a fejedelemség biztosítva látszott dinasztiaja számára. 1622-ben György ur, a későbbi fejedelem, még csupán erdélyi főnemes, szerető férj, boldog családapa volt, ki hét roppant uradalma közül a sárospataki várát választá lakhelyül. A pataki várat nevével, Lorantffy Zsuzsannával kapta, kiről végrendeletében azt írta, hogy mióta az uristen összehozta őket, nála szebbet, okosabbat, gazdagabbat s sakármidieséretre méltóbb személyt nem látott, s ki valóban mintaképe volt minden női érnének. Négy gyermekök közül csak kettő, György és Zsigmond maradt életben. A szülők a leg gondosabb nevelésben részesítették őket, nem csupán azért, hogy idővel helyet foglalhassanak a közélet mezején, hanem első sorban azért, mert az atya és az anyja maga is kiváló műveltséggel bírt, s a legnagyobb érdeklődéssel viselkedett, bőkezűséggel áldozott a közműveltség ügyéért. György ur gondot viselt székelye, pataki vára csinosítására, de a mellett épen úgy gondjába vette az ottani iskolát, s azt kiváló külföldi intézetek mintájára újja szervezte, kellő tanerővel látta el s általában magasabb igények kielégítésére is képessé tette. Ez iskolába járatta Rákóczy a saját két gyermekét mindaddig, míg nagy országos események döntő fordulatot nem idéztek elő a család sorában.

1630-ban Rákóczy György, kinek atyja egykor rövid ideig szintén viselte a fejedelmi méltóságot, Erdély trónjára emeltetett s a család csakhamar Gyula Fejérvára, a már Bethlen alatt fővárosi jellegű oltott fejedelmi székvárosba költözött át, a két Rákóczy fiú pedig atyjok új méltósága folytán egyszerre hercegi rangot nyert. Erangnak megfelelően változott nevelésük módja is. A fejedelem kiűnő udvari tanítványok, a külföldi lovagakadémiák mintájára sancta aulicak szervezett számukra, melyben a legkiválóbb erdélyi főúri családok ifjabb sarjaival egyetemben kitűnő tanárok vezetése alatt folytatták tanulmányaikat. Ama fejezetek, melyekben Szilágyi Sándor ez iskola belétét, a tanárok működését s ezzel kapcsolatban a vizsgák alkal-

BETHLEN ISTVÁN FEHÉRVÁRI PALOTÁJÁNAK UDVARA.

mával tartott nyilvános ünnepélyeket írja le, a munka legkitűnőbb részei közé tartoznak s művészi közvetlenséggel elevenítik meg a régi magyar élet egyik legérdekesebb mozzanatát.

Keresztury Pál volt az udvari iskola vezetője, egy kitűnő, felvilágosodott, nagy reformerszméktől áthatott férfi, ki tanítványaival nem bottal, nem veréssel, hanem tanulási kedvök fölkeltésével igyekezett megkedveltetni a tudományokat. Növendékei később is meleg elismeréssel emlékeztek meg működéséről, melynek eredményeit a nagy ünnepélyesen tartott vizsgákon szokta az udvarnak s a mérvadó köröknek bemutatni. Zsigmond herceg 1640-ig volt ez iskolában s a zárvizsga, melyen búcsút vett tőle, nagy pompával ment végbe. A tizenhetedik évében járó herceg elég sok elméleti ismeretre tett szert; korrektilt irt és beszélt latinul, jártas volt a görög és a zsidó nyelven, értett németül, francziánul s befejezte a hittudományi és bölcsészeti tanfolyamot, mely akkor sok mindent, számtant, természettant magába foglalt. Szellemileg így felszerelve már állhatott az élet gyakorlati mezejére s hogy készen van, azt bebizonyította az ünnepélyes zárvizsgán. Egyik híres tanára, a külföldről behozott nagy tudományú Bisterfeld, ki vel mindvégig a legbizalmasabb viszonyban állt, külön színművet irt ez alkalomra, melyben az udvari iskola összes növendékeinek jutott szerep, de az oroszlanrészes Zsigmond hercege volt. Épen akkor országgyűlés tartott, lengyel és havasalföldi követések is időztek Fehérvárt s így az előadás szokatlanul fényes vendégkörrel volt mehetett végbe. A szindarab akként volt szerkesztve, hogy Zsigmond herceg valóságos beszámolóval tarthatott összes tanulmányairól s hosszú, fárasztó előadás, számtalan szentírásbeli idézetvel, bámulatba ejtő, meglepte a hallgatókat. De ezzel még nem volt a program kimerítve. A számadó beszédre következett a búcsúbeszéd, mely maga is tovább tartott egy óránál. Mindkettőt a tizenhet éves herceg kifogástalanul mondotta el.

Az iskolából kilépő ifjához atyja, I. György fejedelem hosszabb írásbeli utasítást intézett, mely telve van a legszebb erkölcsi tanításokkal. «A haza szolgálatában sohase légy rest és késlekedő; veredet ne kiméld érte. Szentül, mérsékeltlen, józanul élj. Minden sorsu és állásu embert megbeesülj. A tünyságot, mint a lélek ragályát, kerüld» — mondja neki. E fenkölt atyai utasítást Zsigmond herceg a magyar eredetiből latinra fordította s rövid előszóval látta el. Ezzel irtó hajlamainak adott kifejezést. Általában őt, mint ifjabb herceget, inkább tudósnak nevelették, a mi egyéniségének, gyöngédebb természetének is jobban megfelelt. Testvérátyjá, György volt a trónörökös; belőle kiválóan katonát és politikust igyekeztek faragni, míg az ifjabb Zsigmondnak tudományával, szakismeretével kellett tündökölnie. De azért őt is beavatták az államügyekbe. Atyja a maga kancelláriájában foglalkoztatta, hol bőven nyílt alkalma az akkori egész internacionális politika szövevényeibe belepillantani. Mert a fejedelem mindenütt, Konstantinápolyban épen úgy, mint az északi és nyugati államokban, tartott diplomáciai megbízottakat, kiktől folyton érkeztek hivatalos értesítések. Utóbb Zsigmond a székek generálisává

neveztetett ki, s csapatai élén a 1644—5-iki háborútan szintén részt vett. Felvonult egész Morvaországba Brünn alá, hol akkor Rákóczy szövetségesei, a svédek, híres hadvezérek, Torstenson alatt táboroztak. Mikor pedig a linzi békekben György fejedelem megszerezte a magyarországi hét vármegyét, ezek kormányzójává Zsigmond herceget nevezte ki, ki e fontos állásban sok hasznos szolgálatot tett családja ügyének.

De a sors nem engedte, hogy sokáig viselje ez állást. Atyja 1648-ban már betegeskedni kezdett, noha épen azon időben magasröptű tervek, nagyszerű eszmék foglalkoztattak.

Lengyelországban egy tekintélyes párt őt szemelte ki jelöltjévé a királyi trónra. I. György fejedelem e kombinációtól sem idegenkedett, de mégis inkább fiának, Zsigmond hercegnek szerte volna a lengyel koronát megszerezni. Belevén avatva kora diplomáciajának egész szövevényébe, szokott erélyével fogta meg a dolgot. Követi eljártak Lengyelországba, a tatárokhoz, kozákokhoz, Svédországba Krisztina királynőhöz s nem lehetetlen, hogy ha tovább él, egy siker kíséri fáradozásait. Pedig vállalta szertelenül nagy és nehéz volt s itt első sorban maga Zsigmond herceg is akadályt emelt valósulása elé. A lengyel rendek nagy része katolikus volt s egy protestáns herceg jelöltségét náluk csak úgy lehetett volna népszerűbbé tenni, ha Zsigmond eleve kijelenti, hogy megváltásának esetén katolikus hitre tér át, de Zsigmond vonakodott előzetes ígéretet tenni s az idevonatkozó pontot a Lengyelországba küldött erdélyi követek utasításából egyszerűen kihagyta. Az áttérésről általában azt írta «soha azt isten érdünk ne adja». E tántorítatlan ragaszkodás protestáns hitéhez kidom-borodó jellemvonása Zsigmond hercegnek.

Atyja, az öreg fejedelem, ki szintén egyik legérellyesebb előharcosa volt a protestáns eszmének, de nagy állami és politikai célokért éterén sem vonakodott engedményt tenni, fia érdekében most más kombinációra gondolt. Házasság által akarta Zsigmond utját a lengyel trónra egyengetni. Az eszme közvetlenül a leginkább érdekelt féltől, Lupul moldvai vajdától indult ki. Ennek egyik leányát Radziwill herceg, a hatalmas lengyel főúr, a Rákóczy-pártnak egyik vezetője Lengyelországban, birta feleségül. Másik leánya, Irén, kirol azt mondták, hogy igen szép, Konstantinápolyban tartott a portán, mint kezes atyja hűségért a szultán iránt. Ezen ifjabbik leányt Lupul hazahozatta s követe útján nöl ajánlotta Zsigmondnak, mely esetben a herceg jelöltségét Lengyelországban a saját részéről teljesen erejével támogatni ajánlkozott. Nem szívesen ugyan, de tekintve a terv politikai előnyeit a lengyeleknek s a kozákoknak, kiél Lupulnak szintén nagy összeköttetései voltak, Rákóczyék végre beleegyeztek a házasságba.

De nagy koncepcziójú terveket, melyek való-sítása Európa északi részeinek történetében korszakos jelentőségű lett volna, hirtelen meghiúsította a halál. I. György fejedelem állapota 1648 őszén válságosra fordult. Zsigmond herceg Magyarországból beteg atyjához sietett, ki azonban gyöngélkedése daczára sem kímélte magát. A helyett, hogy pihent volna, beteges is vadászni ment Görgényre, hol a hegy alján díszes palotát építtetett. Onnan kimerülve érkezett

A SÁROSPATAKI VÁR UDVARA.

A «SUBROSA» SZOBA.

vissza Gyula-Fehérvárra s ott október 11-én meghalt.

Rengeteg magánvagyonát három egyenlő részben nevének és két fiának hagyta. Az idősebbik fiú, II. György, a fejedelemségben is utódja lett, Zsigmond herceg pedig a temetés után anyjával átköltözött magyarországi javaira. Erdélyben nem akart hivatalt vállalni, a Lupul vajda leányával tervezett házasság s általában a lengyel trónjelöltség ügye pedig megihusult. E helyett egy új kombináció merült fel. Egy kozák követ-ség érkezett Fejérvára s a fejedelemnek vagy esetleg öccsének, Zsigmond hercegnek felajánlotta a kozák királyságot. De ebből a kalandos eszméből sem lett semmi. Zsigmond «szoba-tudós» hírében állt — így nevezi Vielopolsky János lengyel követ — s csakhamar egészen más irányu tervek foglalkoztatták, melyek sokkal inkább bírták rokonszenvét; valamelyik németországi protestáns fejedelmi családtól akart feleséget szerezni. Első sorban a hesseni tartománygrófra gondolt, kirol azt állították, hogy van egy szép fiatal leánya, oda küldött követeknek Zsigmond herceg maga fogalmazta az utasítást, melyben egész szelleme visszatükröződik. Azt mondja, nem kíván «mindenket felett való leg-szebbet», de mégis olyan feleséget, «ki tekintetre méltó s az egymás-szeretetre alkalmas». Meg-hagyja követeknek, tudják meg, nem festi-e magát a szobán forgó kisasszony, nem idősebb-e tizennyolcz évnél s szelid, istenfélő-e? Zsigmond olyan feleséget akart, a ki közép természetű és ép; a ki nem kaczer, de bátorlalan sem s nem is fény-űző, mert a «tékozlással való köntösbéli luxus nem magyar humorhoz való». Végül a hozomány kérdését is érinté. Követi nem egy könnyen találtak olyant, ki e sokféle igényt kielégíté. Volt ugyan Németországban elég előadó hercegházasszony, de először is hozományt egyik sem igen kapott, azután pedig másnemű akadályok szintén me-rültek fel, úgy hogy Zsigmond herceg házassági terveinek valóulása jó sokáig elhúzódt.

E közben a herceg tudományos hajlamainak megfelelően egyre bensőbb és bizalmasabb viszonyba lépett volt tanárával, Bisterfelddel, ki a német és hollandi tudóssal állandó levelezést folytatott s hercegi barátját folyton értesítette az európai tudományos és diplomáciai élet kiválóbb mozzanatairól. E mellett alapos utasításokkal látta el olvasmányai és további tanulmányai tárgyá-ban, a külföldi irodalom fontosabb termékeit megszerezte számára s némelyekre kiválóan föl-hívta figyelmét. A tudomány ügyei mellett életbe-vágó gyakorlati kérdések is élénken foglalkoztat-

ták Zsigmondot, ki nem saját birtokán, Munkácsan hanem rendesen édesanyjánál, Patakon lakott. Amaz időben a magyar-erdélyi protestáns egyház körében erős tusák folytak a presbyterianus és episcopalis egyházszervezet hívei között. Erdélyben az episcopalis forma volt életben; a f-jedelem mellett első sorban a hierarkia, papok és püspökök igazgatták az egyházat. Ez ellenében a presbyterianusok az egyház kormányzatát a világi elem nagyobb arányú bevonásával demokratikusabb alapokra óhajtották fektetni. Az Angliában diadalmaskodó eszmék leghíresebb apostola nálunk Tolnai János sárospataki tanár volt, ki már I. György idejében tekintélyes pártot tudott magának szerezni. Tanulmányait Angliában végezte s ott szívtá magába az új eszméket, melyek azonban itthon az uralkodó elemek viselkedésével találkozott. De annál mélyebb benyomást tett Tolnai a népre. Puritán szokásai, egyszerűsége, hatalmas szónoklatai megszerzék neki a tömegek hajlamait; de ellenségei sem nyugodtak s minthogy a hatalom övék volt, üldözni kezdték a presbyterianusokat. Az új iránynak még nevét is eltiltották, Tolnait és barátait pedig hivataluktól megfosztották. Igen érdekes, hogy e nagy jelentőségű zajos küzdelemben az özvegy fejedelemasszony, Lorántffy Zsuzsanna, fiával, Zsigmond herczeggel együtt a demokráta újítók pártját fogta, másik fia, az erdélyi fejedelem ellenében. Minthogy a papi gyűléseken és zsinatokon a küzdő feleket kibékíteni nem lehetett, Zsigmond herczeg a saját segélyével próbálta a reform-eszmét diadalra segíteni s Medgyessy Pállal, korának egyik legjelesebb prédikátorával a presbyteri rendszer védelmére nagy munkát íratott s azt saját költségén kinyomatta.

E mellett a tanügy terén szintén buzgó működést fejtett ki s nemcsak reorganizálta a pataki iskolát, hanem ennek vezetőjeül Comenius Amost, kora leghíresebb tanferfiát nyerte meg. Comenius tervei alapján történt az intézet átalakítása, ő nyitotta meg az egyes osztályokat s ő irt számukra tankönyveket. A presbyteri rendszer híveivel folyó küzdelmeket, a pataki iskola körüli reformtevékenységet, a XVII. század hazai kulturéletének e nagyérdemű mozzanatait Szilágyi rendkívül érdekesen írja le. Zsigmond herczeg e működésével egyidejűleg a házasági tervezetek sem szüneteltek. Követi többször künn jártak Németországban s végre találtak is neki való arát. Ez Henriette, pfalzi Frigyes választófejedelem és volt cseh király, az úgynevezett «hókirály» legifjabb leánya volt. Hosszas tanácskozás után, mert Henriette mellett voltak más ajánlottak is, Zsigmond és családja elfogadták a menyasszonyt, kinek formászerű megkérésére s a további tárgyalások befejezésére fényes követ-ség ment ki Németországba. 1651 május 14-én, Krossenben megtartott a jelképes esküvő, mire egy hó múlva az ifjú herczegnő nyolcz koci és 300 lovas kíséretében elindult Boroszlón át a magyar határ felé.

Junius 26-ára volt kitűzve a tulajdonképeni menyegző, melyre hónapokon át folytak az előkészületek. II. György fejedelem a politikai viszonyok alakulata folytán nem távozhatott ugyan Erdélyből, de kiküldte nejét, a híres Báthory Zsófiát, képviselőt küldtek I. Lipót császár-király és a lengyel király s általában rengeteg nép gyűlt össze Patakon a lakodalomra, mely három teljes napig tartott. A feldíszített termekben s a frissen emelt leveles házakban a vidám lakomát táncz váltotta fel s az ajándékok bemutatása és viszonozása zárta be a hosszú ünnepélyt.

Az ifjú pár őszintén megszerette egymást. Henriette szelíd, gyöngéd feleség volt s mintha sejtette volna, hogy kevés ideig élvezheti a boldogságot, egész odaadással simulat férjéhez és anyósához, az özvegy fejedelemasszonyhoz. Ez utóbbi is el volt tőle bájolva, nagyra érték, fényűző, «német humoru» hölgyet várt s engedelmes, egyszerű, kedvét kereső nőt talált menyében. A tisztes öreg fejedelemné egészen fölvidult gyermekei boldogságán. De nem sokáig gyönyörködhetett benne. A menyecske alig pár hét múlva lázban kezdett szenvedni, mely folyton fokozódott s épen három hóval lakodalmá után szept. 28-án véget is vetett fiatal életének.

Rövid családi boldogsága szétdúlását Zsigmond herczeg nem heverte ki többé. Hasztalan vigasztalták anyja és barátai. Néhány hónap múlva, 1652. januárban ő is megbetegedett. Himlőbe esett s a testleg-lelkileg megtörtött herczeg már február 4-én követte nejét a halálba. Ápril 24-én temették el nagy solennis pompával

atyja mellé a fejevári öreg egyházban. A két haláleset mély részvétet keltett Európaszerte s tömegesen érkeztek a részvénytáviratok a gyászoló családhoz mindenfelől.

Az emléket, melyet bánatos anyja állított a fejevári székesegyházban a korán elhunytak, hat év múlva a tatárok kirabolták, később pedig a templomból, mikor az katolikus lett, kihányták. Maradandóbb irodalmi emléket emelt Rákóczy Zsigmondnak immár Szilágyi Sándor, midőn rövid életrajzát, mely «nagy és szép remények, egy fényes és ragyogó jövő kora sirja» volt, mesterileg megírta s rokonszenves egyéniségét megismertette az utóvilággal.

ACSÁDY IGNÁCZ.

Van-Sonné asszony. Gr. Zichy Ferrariz V. Hg. Tassai Egon. Auersperg A. hűnő. Gr. Szapáry Géza. Gr. Szapáry Irén. Blaskovics M. Döry Lajos br. Ernő főlg. Gr. Sztáray J. Rohonczy G. Blaskovics E. Van-Son Mizri. Hg. Csewterinsky. Gr. Szapáry Imre. Harkányi J. B. Simonyi Lajos. Gr. Bathányi Elemér.

Gr. Koglevich Béla. Gr. Szapáry Irén. Rohonczy G. Blaskovics E. Hg. Csewterinsky. Gr. Szapáry Imre. Harkányi J. B. Simonyi Lajos. Gr. Bathányi Elemér.

Hg. Lichtenstein S. Ö Felsője kisér. Az öreg hűnő. Gr. Andrassy Gyula. Pázmány D. Tihanyi F. Janhovich M. Kber N. Egyik ostarisz lovona. Egy másik ostarisz.

Gr. Dessewffy Aurél. Br. Rudics József. Gr. Andrassy Gyula. Pázmány D. Tihanyi F. Janhovich M. Kber N. Egyik ostarisz lovona. Egy másik ostarisz.

Lipót hajor hg. Gr. Esterházy Miklós. Br. Wenckheim B. Tisza Lajos. Gr. Károlyi Pista.

UDVARI RÓKAVADÁSZAT BUDAPESTEN. — RICHTER V. FESTMÉNYE UTÁN.

OROSZ KATONAI MUNKA AZ 1849-IKI MAGYARORSZÁGI HADJÁRATRÓL.

Paskievics hadsegéde, báró Osten-Korff emlékirataiból.

IV.

Kövessük tovább b. Osten-Korff előadását. «A magyar lázadók Pered elfoglalása után Zsigárd felé hútrálva, e helyen ismét megállapodtak, de az eddigelő tétlenül maradt Perin dandár által megtámadva, s azonkívül Paniutine gyalogságának megkerülését észrevéve, rövid harc után Negyed felé vonultak vissza.

«Paniutine tábornok Mezinger osztrák dandárnokot a magyarok üldözésére felhívta, mire azonban — állítólag a lovasság kimerült állapota

miatt — sem a nevezett dandárnok, sem pedig Wohlgemuth hadtestparancsnok ráállani nem akartak. Ennek folytán a lázadók Negyednél az éj oltalma alatt ismét a legnagyobb rendben a Vágon átkeltek.

«Hogy mi lett volna a következménye, ha az osztrák csapatok Perednél, illetőleg Zsigárdnál, ismét vereséget szenvednek, azt e helyütt feszegetni nem akarom, de annyi bizonyos, hogy a Vág-vonal feladása nem sokára az egész háborúnak véget vetett volna.

«Így azonban az osztrákok nagyon megelégedtek az elért sikerrel, mert szerintük most már nem kellett attól tartaniok, hogy Görgyei a Vág-vonal forszírozását még egyszer megkísérlse. «Ámde mindezeket előre nem lehetett tudni,

mintha folyvást a legelkeseredettebb harcokat vívtuk volna. Grabbe tábornok junius 17-én Alsó-Kubinba vonulva, onnan 20-án hat zászlóalj sorgyalogsággal, két üteggel és négy szotnya kozákkal Rózsahegy felé vette útját, míg Beniczky tábornokot hasonló erejű csapatokkal Szucsán és Szent-Márton felé indította. Az országuton több helyen könnyű sánczolásokra akadtak embereink, melyeket a magyar lázadók leginkább oly cselből, hogy zömük visszavonulását nyugodtabban keresztyülviessék, csak rövid ideig védelmeztek. Rózsahegnél szintén csak kevés erőt fejtettek ki, s a várost kiűrtették.

«A magyar lázadók, mozdulataik szabatosága után ítélve, teljes biztonságban érezhették magukat s minthogy megbízható kémei hiányában csak

lakosság, mely a velünk közölt hírek szerint a lázadókkal nem tartott, minden tekintetben segítségünkre leend, a szükséges műszaki csapatokról nem igen volt gondoskodva, a mennyiben ezek a tartalékkal Duklán maradtak. E mulasztás következményei nagyon is megboszulták magokat, mivel a remélt segítség helyett egészen magunkra voltunk hagyva. Az előfogatok dolgában szintén nagyon fennakadtunk, mert a visszavonuló magyar csapatok az igás marhákat és szekereket magukkal vitték. Tüzérségi fogataink megszorítása által e hiányon némelykor segítettünk ugyan, de végre mégis oda jutottunk, hogy a lökészet és élelmi szerek nagyobb részét el kellett pusztítani, nehogy utólag az ellenség kezébe kerüljenek.

ésre lehetett venni, hogy bizonyos távolságban egymástól felállított őrszemek előnyomulásunkról hírt adnak. Feltéveink helyesnek bizonyult, mert az ellenség a 12-ik osztály megkerülését be nem várva, Hidas-Némethin keresztül Miskolcz felé vonult vissza.

«A tábornagy nagyon fel volt háborodva a Grabbe-féle hadosztály lassu mozdulatai miatt, és Rüdiger tábornokot oda utasította, hogy a Vág völgyében teljesítő 6-kémszemlére Szepes-Váralja felé egy erős hadcsapatot indítson, mely azon esetre, ha ellenségre nem akadna, gyorsmenetben ismét Eperjesre visszatérjen.

«A csapatok élelmezése mindinkább nehezebb lön, mivel egyrészt a már tökéletesen kiélt vidéken még szarcolás útján sem lehetett valamit kapni, másrészt pedig az osztrák biztosok ügyetlen fellépése folytán a lakosság még készpénzért is alig szállított élelmi szeket. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint tulajdon élelmezési oszlopainkat bevárni, melyek a járatlan utakon csak lassan mozoghattak. A rendetlen élelmezés folytán betegünk létszáma aggasztólag szaporodott, annyira, hogy némely zászlóaljból a legénység fele a tábori kórházba került.

«Szerencsénkre az ellenségnek csapatjaink rossz helyzetéről tudomása nem volt, mert különben alig gondolható, hogy reánk ne ütött volna.

«Mindezek dacára junius 26-án az általános előremenetelés ismét elrendeltetett, a 3-ik gyalogsági hadtest csapatjai Kassára, a 2-ik hadtest pedig Hidas-Némethiből Miskolcz felé vették útjokat, Anrep, nemkülönben Kuprianow tábornok vezénylete alatt a most nevezett várost kardcsapás nélkül el is foglalták, mire aztán a 4-ik hadtest Tokaj ellen megindult. Cseodajev tábornok Tokajból, a nélkül, hogy az ellenséggel találkozott volna, július 3-án Debreczenbe érve, itt a hadsereg számára annyira szükséges élelmi szeket azonnal beszerzte.

«Debreczenben a lázadók hadi miveleiről megbízható tudósításokat nyertünk ugyan, de ezek várokozásainknak nem feleltek meg, sőt egyenesen oda mutattak, hogy az eddigelő elért eredmény veszteségeinkkel semmiféle arányban sem áll. A magyar alföld végtelen rónán hadoszlopaink a forró melegben élelem és víz nélkül menetelve, végtére meg az ellenség fellépése nélkül is tönkre mentek volna. Az osztrák fővezénylet által mellénk adott vezérkari tisztek komolyan oda nyilatkoztak, hogy Debreczen elhagyásával még korántsem lennének oly eshetőségeknek kitéve, mint ha a rossz víz, s a járványok által megtizedelt csapatjainkkal itt az ellenség támadását bevárnók.

«Ennélfogva Cseodajev tábornoknak megfogadtott, hogy hadtestével július 17-ére Hatvanban a 2-dik hadtesthez csatlakozzék. Cseodajevnek Debreczenből való elvonulása épen jökor történt, mivel Poroszló tájékán az ellenség balszárnyát már erősen fenyegette, úgy hogy Chrulec ezredes a lovasság nagyobb részével eskis a menetelés biztosítására szorítkozott.

«Az osztrákok a magyar haderő számát 148.000 emberre tették, de e számítás nagyon is túlzott volt, mert csak innen vált érthetővé a folytonos kerülgetés, melyet eleinte oly gyanus szemekkel kísértünk.

«A magyar fővezénylet azon pillanatban, midőn seregünk zöme Kassára ért, előőrseink pedig már a Sajónál állottak, és másrészt azt is tudva, hogy az osztrák csapatok a Duna jobb partján sorakozva Győr és Komárom felé megindultak, — belátta, miszerint tartós, beható sikerre többé nem számíthat.

«A közelgő végveszély előérzete némileg meg-bénította tetterejét, s bármiképen is ítéljenek mások, kik többnyire csak hallomásból ismerték az események észszerű lefolyását, annyi bizonyos, hogy a magyar forradalmi hadjárat váratlan, de természetes végének oka sem a hadvezér vagy a sereg hibáiban, hanem eskis a tiszteres túlerő hatásaiban keresendő.

«A két egyesült hadsereg koncentrikus előnyomulásának következményeit eskis hasonló erővel lehetett volna paralizálni, már pedig erre a nyolcz hónap óta folytonosan harczó magyar csapatok még a legkedvezőbb körülmények közt is alig lehettek volna képesek.

«Mihelyt az osztrák fővezér Paskievics herczegnék előnyomulásáról, nevezetesen pedig arról biztos tudomást nyert, hogy Kassa vagyis Felső-Magyarország kulcsa az orosz csapatok kezébe került, ő is támadólag lépett fel, a miként ezt a

is a lakosságtól kapott hírekben kellett megnyugodnunk, mindinkább ama felleves foglalkoztatta Grabbe tábornokot, miszerint a harcra alkalmatlan terek változása után komolyabb összeütközésnek nézhetünk elébe.

«A Kralovánról Parnicza felé vezető uton Beniczky tábornok négy erős tábori sánczra akadt, melyek hadoszlopa előnyomulását lehetlenné tették. Az ellenség odahagyta ugyan a sánczokat, de a telep minősége arra kényszerítette Beniczky tábornokot, hogy a szikladarabokból készült erődítéseket emberei által szétbontassa. Hasonlóképen Grabbe tábornok nem volt képes a szucsáni hid elégetését megakadályozni, mivel tüzérségének és lovasságának menetelése minduntalan fennakadt.

«Azon hiedelemben, hogy a többnyire szláv ajku

«Junius 24-én a főhadiszállásra érkezett megbízható tudósítások szerint az ellenség Budamérnél erős állást foglalt. A tábornagy azonnal a 4-ik gyalogszályt, s a 13-ik gyalogszály 7 zászlóalját Sytceev ezredes vezénylete alatt Somosról Kassa felé indította. A somosi hid, melyet az ellenség végképen szétrombolt, nem volt helyre hozható, miért is a csapatoknak a vizen kellett átgázolniok. Ez alkalommal a különben eléggé edzett legénység közül nagyon sokan a már különben is föllépett verhasba esvén, a part melletti bozótokban elmaradtak, honnan élve csak néhányan vonultak be.

«Az ellenség megkerülését kirendelt csapatok, névszerint a 11-ik s a 5-ik gyalogszály, Lemesen keresztül egyenesen a budaméri hegy felé vették útjokat, de már menetelés közben

Vág-vonal, illetőleg a Csallóközben vívott harcokból láthatunk.

«Junius 28-án az osztrák csapatok Győr ellen indultak meg; a tartalékok ezuttal *Paniutine* hadosztálya és *Bechtold* osztrák tábornok lovasági hadosztálya Sövényháza körül foglaltak helyet.

«Mig az osztrák 1. hadtest az országuton Abda felé előrenyomult, hogy a Répcén való átkelését erősökölje, *Wohlgemuth* tábornok két dandárral a Répcze bal partján Győr felé indult. Az illetékes hátulról fenyegetett magyar csapatok a Répcze bídját felgyújtva a Győr körül felvetett szánkókba vonultak vissza.

«Két hadtest együttes támadásának az ellen-ség, mely azonkívül még a harmadik osztrák hadtest közeledéséről is tudomással bírt, sokáig nem állhatott ellen. Az elkeseredett harc azzal végződött, hogy a magyar vezér, *Klapka* (ki utóbb komáromi várparancsnok lön) Győr feladásával Ács felé vonult vissza. Az osztrák főhadiszálláson lévő tisztjeink, tekintettel az osztrák túlerőre, nem kételkedtek ugyan szövetségeseink győzelmén, azonban a részbeni jelentéseink lényegesen eltértek a hivatalos jelentésektől, melyek a csata részleteiről annak idején közzétettek.

«*Paniutine* tábornok a pered-zsigárdi nap eseményeit szem előtt tartva, végképen lemondott akkori beavatkozási vágyairól.

«Csapatjaink csakis július 2-án vették újra igénybe, midőn a Görgei által este 7 órakor Ácsig visszanyomott gróf *Schlick* osztrák tábornok attól tartva, hogy a magyar fővezér jobb szárnyát végképen megkerüli, *Paniutine* tábornoktól egy dandárt és három úteget kért segítségül.

«E helyett azonban *Paniutine* czelszerűbbnek látta egész hadosztályával az osztrákok gyámoltására sietni, mivel tulajdon szemével a helyzettől veszélyes voltáról meggyőződve, a bekövetkező veszélyért a felelősséget elvállalni nem akarta.

«Junius 11-én, midőn a lázadók már az osztrák tartalékokat Csém felé visszazsorították, *Haynau* osztrák főparancsnok az orosz hadosztályt Nagy-Igmándról Pusztá-Csémbe, vagyis a zavarba hozott tartalék-hadtest jobb szárnya segítségére vezényelte. Csapatjaink akkor értek a harcztérre, midőn a magyarok az elhatározó támadásra késztültek. A váratlanul érkezett segítség láttára az ellenség lassan visszavonulva este felé ismét sánczaiban foglalt állást.

«A miként utóbb kitűnt, *Görgei* e heves támadásával csak időt akart nyerni, hogy vonatát Vác felé utná indithassa, maga pedig csapatjaival az orosz csapatokat megelőzve Perczellel egyesülhessen, ki ugyanakkor Szolnok felől Jászberény és Alberti felé iparkodott. E czélt a magyar fővezér csakugyan el is érte, mert szekerait a Garam vize felé megindítva, éjjel seregével Vácra sietett.

«Az osztrák vezénylet erre nem is gondolt, mert különben alig képzelhető, hogy egy színeli kirohanás visszautasítására oly nagy áldozatokat hozott volna, a minőket ez alkalommal minden czel nélkül szövetségeseitől is kívánt.»

A VALLATÓ ZSINÓR.

Csöndes a vár éjjel, telve szörnyvel, rémmel,
Minden rejtett zugból fojtott sóhaj kél fel;
Nyomasztó lesz tőle a vár levegője,
Nyulsúlyán nehezül a rabok mellére...
S a sok bűn nagy terhe egyre nyomja...
Éjjel van, éjjel út kiinn a váratornyba.
Hosszan visszhangzik a börtönörök lépte,
Vezetik komádk a bíró elébe.

«Komádi végeztük, hogyha bűn nem terhel,
Szabad léssz, alighogy beköszönt a reggel;
De hogyha te vitted Biczó Pált halálba,
Százszorosan halsz meg még ez éjszakába!
Ezt a selyemzsinórt, — mily furcsa, hogy épen
Ilyen zsinórt hordtál ünnepi mentéden —
Azon az éjszakán a holt nyakán léltek,
Ezt viseld reggelig, ez üzte ki lelkét!»

A bűnös rab arca eltorzul, más színt vált:
«De mikor nem is én öltem meg Biczó Pált!»

«Úgy hát mitől rettegsz? Mért tagadod folyton?
Hisz ha nem te voltál, szabad léssz, ha mondom!»

Int most és az örök kezét kötik hátra,
A vallató zsinórt úgy teszik nyakára;
Nem is húzzák össze, tágan hagyják rajta,
Ugy is majd eleget kínozza, vallatja.

Lenn a nyomorult rab hánykolódik ébren,
Azt a zsinórt egyre látja a sötétben.
Akármerre fordul, akármerre néz is,
Az a zsinór mindig előtte van mégis.
Ott vonaglik Biczó rémes, halvány árnya,
Behunyja a szemét, de azért csak látja.
Elaludni vágyik, a zsinór nem hagyja.
Egyre szorosabb lesz, fojtja, ... fojtogatja...
Melle tömpén hörög, ... levegőért kapkod...
«Isten! hád megérem még csak a holnapot!»
Fagyasztó veríték gyöngyözik le róla,
Odavánszorog most a börtönajtóba,
Végso erejével döngött, megrázta,
Aztán belekiált a nagy némaságba:
«Segítség! ... megvallok. ... nincs már mitől félnem,
Nem lehet már nekem nagyobb bűnhődésem!»

«Hol is kezdjem el hát bűnbánó beszédem?»
Szerettem Juliskám' igazán, gyengédem;
Pedig heh! a pletyka városszerte járta,
De én bízam benne, de nem is hiába!
De hogy megszületett kicsike gyermekem,
Ezerféle érzés született meg bennem.
Féltékenység, boszú, apai hiúság
Marczangolta keblem' követelte jussát!
Gyöngye kis magzatom' untalan felkaptam,
Arczát óráhosszat néztem, vizsgálgattam.
Nem vettem ki semmit, de én addig néztem,
Mig láttam, hogy arca Biczóé egészen.
Fékeveszett dühöm kiszakadt belőlem,
Beteg feleségem' vallattam, ütöttem!
Pedig minden csapás, a mi reá hullott,
Százszorosa erőben énram visszazugett!
Mikor őt ütöttem, magamat is vertem,
Hej, még az isten is, az is megvert engem!»

Elhallgat Komádi reszkette, megtörve,
Halotti némaság uralkodik körbe.

«Szegény feleségem beteg lett súlyosan;
Tudtam, hogy nincs remény, tudtam, hogy oda van,
De azért kerültem, feléje se mentem.
Hej, pedig szívem úgy húzott oda engem.
Azután, hogy eljött az utolsó óra,
A mikor elkészült örök nyugovóra,
Magához hívatott, rá borultam sírva,
Nem akartam, hogy még leszálljon a sírba!
Ő meg ezt rebegte elhalál, suttogva:
«Szerettem Biczó Pált szívemből, titokba'.
Biztattott, csábított, de hűtlen nem lettem,
Az a jó teremtető ítéljen felettem!»

Komádnak szeme szikrákat szór vadul,
Kebében az a sok fájdalom újra dúl;
Hangja érzeseb lesz, búszkán néz szerteszét,
Ököre szorítja békába vert kezét.

«Meghalt! ... de én azt, ki hí szerelmét bírta, ...
Leküldtem utána a fekete sírba!»

KÖRÖS MIHÁLY.

ÁLLATOK ELITÉLÉSE.

A néphumor hazánk egyik vagy másik városáról fentartotta azt a nevezetes regét, hogy a város egykori lakosai egy jámbor döngőt, mert a város polgármesterének orrát megcsipette, egész komolyan arra ítélték el, hogy a város tornyából ledobassék s így merényletéért szörnyű vég érje. Hasonló humoros adatok más nemzeteknél is találhatók. Jelenleg azonban azokról a komoly ítéletekről akarunk szólni, melyek különösen a középkorban hoztak az állatok ellen, az akkor csaknem általában elterjedt babonás nézet alapján, hogy az állatok is követnek el előtök rossznak ismert dolgokat, különösen ha a gonosz szellem megszállja őket.

A legrégibb ilyen hiteles adatot 1266-ból találjuk, midőn Párisban egy gyermeket megégett disznót hivatalosan égettek el. Hasonló eset történt 1386-ban Falaiseban (Franciaor-

szág). Jacet napszámos másfél éves fiacskájának arcát s egyik karját összerágta egy koca. A bíró parancsára a hóhér a bűnös disznónak megfelelő testrészeit nyilvánosan s a bíró jelenlétében levágta s azután az állatot felakasztotta. Nevezetes, hogy a végrehajtás előtt az állatra nadrágot, mellényt és keztyűket húztak s emberarcot ábrázoló álarcot tettek reá. Ez a végrehajtás Falaise városának az akkori érték szerint 10 sol és 10 denierjébe került s a hóhér a keztyűkért még külön 10 solt kapott (egy sol körülbelül egy sounak felel meg).

Németországban 1456-ban (ppenheimban két disznót elevenen ástak el, mivel egy gyermeket felfaltak. 1553-ban Frankfurban hasonló bűnt el a disznókat kivégezték s a Majnába dobták. Schweinfurtnban 1576-ban is felakasztott a hóhér egy disznót, de a város lakói már nagyon rossz néven vették az akasztófa «megszentségtelensét», úgy hogy a hóhérra a városból el is kellett menekülnie, a mi nem akadályozta meg, hogy e város lakóit «disznó-akasztók» guny nével illessék. Ansbach város lakóinak gunyveve pedig a «farkas-akasztók» hasonló okokból. 1685-ben Ansbach környékén egy farkas több nőt s gyermeket tépett szét s a babonás nép azt hitte, hogy ez nem közönséges farkas, hanem a nemrég elhunyt polgármester, ki a népet nagyon sanyargatta s ki a szóbeszéd szerint házának padlásáról nézte végig saját temetését. A farkast elfogták, behozták a városba, felöltöztették szépen, sőt még oly szakállat s alhajat is tettek reá, a minőt a polgármester viselt s azután ünnepiesen felakasztották.

Más állatok sem voltak kivéve ily büntetések alól. 1389-ben halálra ítélték egy lovat, mely egy embert agyon rugott. 1405-ben egy ökröt akasztottak fel s 1499-ben egy másikat, mely egy sordulót leányt ölt meg. Még 1621-ben is azt az ítéletet hozta a lipcei egyetem jogi fakultása, hogy egy asszonyt megölt ökrét félrehoz helyen öllessék meg s temetetlenül ássák el s az ítéletet vegre is hajtották rajta. Bécsben egy kutyát, mely egy előkelő városi tanácsos lábába harapott, arra ítélt a törvényszék, hogy egy évig s egy napig zárva legyen a bolondok szekrényébe, a hol különösen a lázongókat s zavarszándókat állították kipellengérré. 1610-ben egy pár veszett kutyát, mivel egy ferencz-női barátot is megmártak, törvényszéki ítélet folytán a hóhér ütött agyon.

Még az egereket sem kímélték. 1519-ben St. Stills tiroli község egyenesen beperelte az egereket, hogy sok kárt okoznak. A bíróság külön védőt rendelt ki az egerek számára. A tárgyalás napján egész rendben megtörténtek a különféle vád- és védbeszédek és viszonválaszok és kimondatott az ítélet, hogy a kárt okozó állatok kezelesek Stiff mezőiről s réteiről 14 nap alatt elpusztítani és soha többé nem térhetnek oda vissza; a védő javaslatára azonban a gyöngye koruaknak és az anyai örömköl élé nézőknek újabb 14 nap engedtetett, de azt már nem engedték meg nekik, hogy az elvonuláskor a kutyák és macskák ellen megöltasszanak. A törvényszék nagyon ovatosan járt el, midőn nem nyilatkozott ki, hogy minő büntetés érje azokat, kik az ítéletnek makacsul nem engedelmeskednek.

A világi hatóságokkal egyenlő szigorral járt el az egyházi. A 8-ik században Szt. Firmin a még addig lakatlan Reichenau szigeten feltűzte a keresztet és számuizta a kigyókat, varangyos békákat és mérges férgek, melyek a legenda szerint csakugyan csapatostul hagyták el a szigetet, hol még kevéssel ezelőtt is hittek ily egyházi átok foganatában. Midőn 1732-ben Lucern kantonban a pajódok (cserebogár-bábok) mindent elpusztítottak, Füssen zárdából Szent Magnus botját hozták elő a férgek elűzésére és azt processzióban hordták szét a mezőkön különféle szent mondások és ördögűző mondókák mellett.

Valóságos írt s folytattak az egyház emberei Chur püspökségben a cserebogarak ellen. Háromszor idézték őket törvényszék elé s mivel kiskorúság miatt nem jelentek meg, gondoltak neveztek ki számukra, ki védő beszédében felhozta, hogy ők is isten teremtményei, hogy emberemlékezet óta laknak e vidéken s nem lehet őket elemlüktől megfosztani. A törvényszék újra számuizta a bűnösöket Graubünden félreeső vidékeire; elemtek-e oda? nem tudatik.

1479-ben Bern város bölcse tanácsa idéztette meg a cserebogarakat s más kártékony férgeket a lausannei egyházi törvényszék elé, mely a vádlottaknak külön védőt rendelt ki. A tárgyalás eredménye folytán a lausannei püspök kimondta

reájok az egyházi átkot, sőt egyuttal a nádalyokra is, melyek a halakat megölik. Protestáns lelkész is mondott ily egyházi átkot 1559-ben a drezdai verebek ellen különösen azon bűnikért, hogy Greysler Dániel nagytisztletű ur predikációját éktelen lármájukkal nagyon zavarták.

Nem érdektelen egy bázei kakas esete sem, melyet, mivel tojást tojt, melyből, a közhit szerint, a rettenetes bazilikus kelt volna ki, 1474-ben nyilvánosan eretneknek nyilatkoztattak ki s ünnepiesen elégették. Nevezetes tojások azóta is jöttek napfényre. 1569-ben Lothringiában egy tojás sárgája nagyon hasonlított turbános török főhöz s a szakáll s haj helyén kigyók tüntek fel s a tojás fehéjét megevo macska azonnal elpusztult: de e tojás tyukfőlt eredt s azt nem büntették meg; a kakasoknak ellenben a bázei példás büntetés után — úgy látszik — teljesen elment a kedvök a tojástól.

BOSZNIA ÉS A HERCEGOVINA.

Hogy minő állapotok uralkodnak jelenleg a megszállott tartományokban s különösen Boszniában, azt egy most megjelent s gazdagon illusztrált munkában *Asbóth* János találó módon, vonzó előadásban és rendkívül érdekes s tanulságos formában mutatja be.

Asbóth János külügyminiszeri osztálytanácsos több éven keresztül kísérte az okkupált tartományok kormányzatával megbízott Kállay Béni közös pénzügyminisztert mindazon utjain, melyek Bosznia és Hercegovina legkülönbözőbb vidékeire terjedtek ki. Ez utazásokat *Asbóth* arra használta fel, hogy ott a helyszínen tanulmányozza az országot, a népet, a szokásokat, intézményeket, szóval az életet. Szerző nagyon megszerette az okkupált tartományokat, sokszor egész költői lendülettel, lelkesedve és a rokonszenv igaz hangján adja elő ama benyomásokat, melyeket a látottak és hallottak gyakoroltak kedélyére. Az országról a következő jellemző szöveget írja: «A mértéktelre terjedő vadonok mély magányát, szűz természetet keleti városok, középkori várak és kastélyok, messze szétzórott festői falvak váltják fel, melyekben egy búszke, délczég, kemény faj lakik, harcra és dalra mindig készen. Nem is számít meg itten a csatazaj soha egész az okkupációig, az izlam a kereszt ellen, az urak az uralkodó ellen, bégek, kapetanok, vajdák, szerezárook, glávárook harcoltak szakadatlanul, az ösök diadalmát és a szerelem édességét dalló énekektől pedig ma is visszhangzik az egész ország.»

A nagyérdéki műből csupán ki rész mutatunk be, bár minden egyes fejezet megérdemelné, hogy foglalkozzunk vele. Először egy pár népalakra hívjuk fel olvasóink figyelmét: egy keresztény nő és egy mohamedán ifjú arcképe ez. Mind a két alak jellemző. Ha csak egy pillantást vetünk rájuk, teljesen tisztában vagyunk egész lényükkel.

A keresztény bosnyákok családi élete rendkívül ragaszkodás és szeretet árul el, a mi onnan ered, hogy a mohamedánok részéről folytonosan üldözéseknek és elnyomatásoknak voltak kitéve. Önkénytelenül is egymásra voltak hát utalva. Legnagyobb érdeme van a szoros családi kapocs fennállásában az asszonynak, ki a házban gondos és szorgos őrangyalaként működik. Végzi a szükséges házi munkát, kézi munka és kertészkedés tekintetében pedig bámulatos ügyességet fejt ki. Az asszony rendszerint középtermetű, kellemes arczvonással bír, sőt egyes vidékeken még szép is. A szépség azonban náluk vajmi rövid ideig tart. Az oly gyakori festés és kendőzések azt csakhamar letörlik róla.

A nők külső megjelenése kellemes és elég tisztességes. Ruházatuk festői és szép. Nem lehetne ugyan állítani, hogy viseletük tiszta nemzeti. Tarka vegyületek képez az a szerb, bulgár, szláv és olasz népviseletből, azonban a vegyületek is egy századokon át tartott megállapodottság tapasztalható. A bemutatott nőalakok már a jobb módúak közé tartoznak. A gazdagabb nők mindenkor salvert (bugyó) hordanak, de ha az utcán megjelennek, különösen a korosabb nők, többnyire e fölé még egy virágos ruhát öltenek.

* Bosznia és a Hercegovina. Utirajzok és tanulmányok, írta: *Asbóth János*. 33 egész oldalas képpel és 154 szövegrajzzal, egy történelmi és három statisztikai térképpel és táblázatokkal. Első kötet. Budapest. Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. 1887.

A lányok, valamint a fiatal asszonyok rendkívül előszeretettel viselnek virágok, pénzék és arany-ezüst szálak iránt, a miket ékességül alkalmaznak és egyes vidékeken nem kevéssé bámuljuk azt az ügyességet és gyakorlatosságot, melyet a festőleg szép iránt majdnem kivétel nélkül tanusítanak. Lányok gyakran fezt hordanak fejükön, gazdag arany himzéssel, arany vagy ezüst bojtjal, hajukat (a szőke tulnyomó) balról jobbra választják, a pénzeket, üvegyöngyöket pedig vagy a fejük fölé alkalmazott hajfonatba, vagy pedig alulról egyik fűköttől a másikig alkalmazkazzák, homlokuk fölött a haját rövidre vágják és apró göndör fűtöskéket képeznek belőle.

A gazdag mohamedán öltözéke gondos, fényes. A bugyogó leginkább két posztóból készült, fekete zsinórral gazdagon ékítve, inge felett tarka csikokkal ellátott mellényt (jelek), a fölött pedig rövid, de zsinórral gazdagon kivarrt zékét (gunjac) hord, mely télen prémmel van körülövezve. A fél méter szélességű, 8—10 méter hosszúságú öv tarka virágú vászonból, de nem ritkán kasmirből, vagy nehéz selyemből készül. Ilyenkor a mellény is, valamint az ing előzése arany zsinórral, himzésekkel van gazdagon kivarva. A ruházat mindig az egyes vidékek ősi szokásaihoz alkalmazkodik.

Csak elvétve lehet egy-egy ugnevezett reformöltözetet látni, mely sötét, testhez simuló és végig begombolható szalon-kabátból, s a nálunk divatozó francia nadrágból áll. Ilyen öltözethez turbánt soha nem tesznek föl, hanem fezt hordanak, fekete vagy sötétkéke bojtjal. A reformöltözet az igazhívó nem tartja jó mohamedánnak. Már a bemutatott fehér turbános, prémes, kaftános hodza, de hogy tenné fejére azt a fezt. Az megmarad holtig a turbán mellett. Mit neki a világ forgása, haladása, emberek műve, azt ő nem látja, az őt nem érdekli. És valóban nem könnyű válaszolni a mohamedán tudósnak, midőn azt mondja, hogy a ki Istent és tulvilági életet hisz, annak ezen legfontosabb, legmagasabb dolga mellett szükségképp csak hitványoknak tűnhetnek föl a földi életet illető dolgok. Az ő tudománya mellett az európai modern tudomány csak ilyenekre vonatkozik, csak megvetésre méltó és azért ezen hitványságok által elvonni hagyni magát a fenségestől bűn és ostobaság.

Semmi sem lehet jellemzőbb e részben, mint egy nagy tudományú kádi levele egy angol régészhez: «Őh híres barátom, öröme az előknek! A mit kérdezel, káros és haszontalan. Noha minden napjaimat ez országban töltöttem, soha se jutott eszembe megszámlálni a házakat és lakóit. A mi e város multját illeti, Isten jobban tudja, mennyi tévelygésben tértortogtak lakói az izlam világossága előtt. Nekünk azokat ismerni veszélyes volna. Őh bárányom, ne keresd, a mihez közöd nincs. Nézd ama csillagot, mely a másik körül forog, és amazz, mely hosszú farkát hurezolja, évekig megy, évek mulva tér vissza. Hagyd el fiam, a ki teremtetle, el is fogja vezetni. Azt mondd tán: «Vonu! vissza, mert én tudósabb vagyok, és láttam, a mit te nem.» Üdv neked, ha azt hiszed, hogy ez által jobban létel. A mit te láttál, én megvettem. Tudományod csinal-e neked új gyomrot, avagy mindent felkutató szemed látja-e a paradicsomot? Őh bárányom! Ha boldog akarsz lenni, monddj, ne hogy «Nincs Isten» és ne cselekedj gonoszat, hogy ne félj az emberektől és a haláltól. Mert a te órád is el fog érkezni.»

Asbóth művének igen érdekes része az, a melyben a vallásküzdelméről, s különösen a patarénusokról s az ugnevezett bogumilekről beszél. Itt nemcsak az alapos, tömör és áttekinthető nyújtó előadással hat a szerző, hanem a kiváló gondra valló jeles illusztrációkkal is. A bosnyák országban található régibb sirtékekben föltalálható műemlékek *Asbóth* nagy buzgalommal gyűjté össze, valamint azon tárgyakat is, melyek leginkább vannak hivatva némi világot vetni ama korra, melyről oly kevés megbízható adatunk maradt fenn egyébként.

Egyik rajz igen sikerült fényképen bogumil sirtokt tüntet fel, melyeket Trevnik alatt lehet látni, a másik a Sidler-temetőt mutatja be. Ez a vértanúk temetője, mely kétségkívül legrégibb török emléke Szerajevónak. A vártól délnek, tátonyó óriási sziklahasadék fölött fekszik, melyben a Milpasche folyik a város felé, túl a Koszina Guprián, a viznek jobb partján. Ösrégi temető ez melynek oszlopai nem mint közönségesen, a földben, hanem a sirtokat fedő kőlapokban állanak. A hagyomány szerint azon török harcsozok

nyugszanak itt, a kik elestek Starigard ostrománál, melynek romjai maig is láthatók a tulparton. Csak az erődnök bevétele után foglalták el a törökök Vahboznát, mely a mai szerajevói várnak helyén állott. Már az első boszniai basa, a Temesvár alatt elesett Iszák béga által keletkezett itt az első török telep.

A bosnyák katolikus nép életéből is érdekes jeleneteket mutat be *Asbóth* könyve, így pl. mikor a barát hívei között intézi azok ügyeit.

A bosnyák katolikusok nép azon vezelőinek, kik az okkupációtól százados ábrándok megvalósítását, a magyar királyok régi politikájának megújítását, szóval nem vártak egyebet, mint hogy mostan az ország azzonnal katolikusul leszi ki kellett ábrándulniuk. A kormány ellenkezőleg a leggondosabb pártatlanságot tette feladatává.

A török uralom alatt Bosznia és a Hercegovina is a Ferenczrendi minoritákra volt bízva a szent széki által. A bosnyák minoriták folyton az ország lakosságából egészítették ki testületüket, és ezáltal határozottan nemzeti jelleget örliztek meg, mely kifejezésre jutott külső megjelenésükben is. Eltérőleg a keleten működő kath. papoktól, szakált nem, csak bajszot viseltek. Különben is ragaszkodtak régi hagyományaikhoz, és theologiai képzésüket leginkább a magyar állam területén keresték. Híveik közt feltétlen tekintélyt és bizalmat tudtak fenntartani és elég ügyesek voltak bizonyos tekintélyt és bizalmat szerezni a mohamedán hatalomnál is, noha nem egyszer megtörtént, kivált az újabb időben, hogy egy-egy ilyen népszerű barát keresztelt és karddal állott a mohamedán urak ellen felkelő hívei élére. Ezen barátok tartották kezükben nemcsak az összes plébániákat, hanem a püspöki, apostoli vikáriusi átlásokat is. Az osztrák-magyar monarchia állandó protekciójában részesültek és viszont lehetőleg támogatták ennek érdekeit.

A kik Bosznián kívül érdeklődnek a bosnyák katolikusokért, bizonyára megragadják az alkalmat az érdeklődés tanúsítására, ha hallják, hogy például a trebinjei katolikus templom felépítésére egy ottani előkelő mohamedán 5000 frtot adott.

Egyik legérdekesebb része *Asbóth* könyvének az a fejezet, melyben a szerajevói világot ecseteli. Fölfele nagy ügyességgel szerző itt mindent, a mi ott felgyűzésre méltó. A hivatalos és katonai élet, a polgárok, kereskedők és iparosok működése, a papok, czigányok, koldusok, mind-mind megannyi apró vonzó kép, mely majd mosolyokra derít, majd csodálkozásunkat idézi elő. Közbe-közbe az asszonyokról, leányokról, házasságról, mulatságokról, zenéről, népköltészetről beszél el sok újat, ismeretlent, s mindig érdekest.

Ajánljuk e nagyszabású díszes munka első kötetét az olvasó közönségnek, benne oly kalauzra teszünk szert, melyből tüzetesen megismerhetjük az okkupált tartományokat.

STRAUSZ ADOLF.

EGYVELEG.

* A francia forradalom alatt Páris város történetéről irt művek jegyzékét állította össze egy francia tudós a forradalom évszázados ünnepe alkalmából. Mily nagy terjedelmű dolgozat ez, látható abból, hogy négy kötetet tesz ki s a párisi községtanács 40,000 frankot szavazott meg kiadására.

* Az angol parlamentben legújában megapadt a jogászok, hírlapírók, kereskedők s gyárosok száma s ennek ellenében a katonák, tengerészek s vasuti hivatalnokok száporodtak meg. 1885-ben 110 jogász volt, most csak 90, ellenben a katonák száma jelenleg 54. azelőtt csak 47 volt. A gyárosok száma 42, ezelőtt 69.

* Szunyogkalács igen kedvelt étel Közép-Afrikában a Nyassató körül. A kalácsok tányér-nagyságúak, mintegy két centiméternyi vastagok, belül feketék s izuk állítógat nagyon emlékeztet a kaviarra. Minden kalácsban több ezer szunyog van, melyeket egyszerűen megpörkölnék. Szunyogokban mindamellett nincs soha hiány.

* Valóságos macska-orgona volt a XVI században Brüsszelben, mint azt egy Calvette Christoval János nevű spanyol író saját tapasztalata után feljegyezte. A macskák külön dobozokban voltak hangfokozatok szerint s farkaik összeköttetésben állottak a klaviatúrával, melyek megnyomásokkor egy-egy macska farkába szeg vésődött be. Az orgonán rendszeren egy medve játszott s a játék mellett még két majom dudázott, s medvék, majmok és más állatok táncoltak.

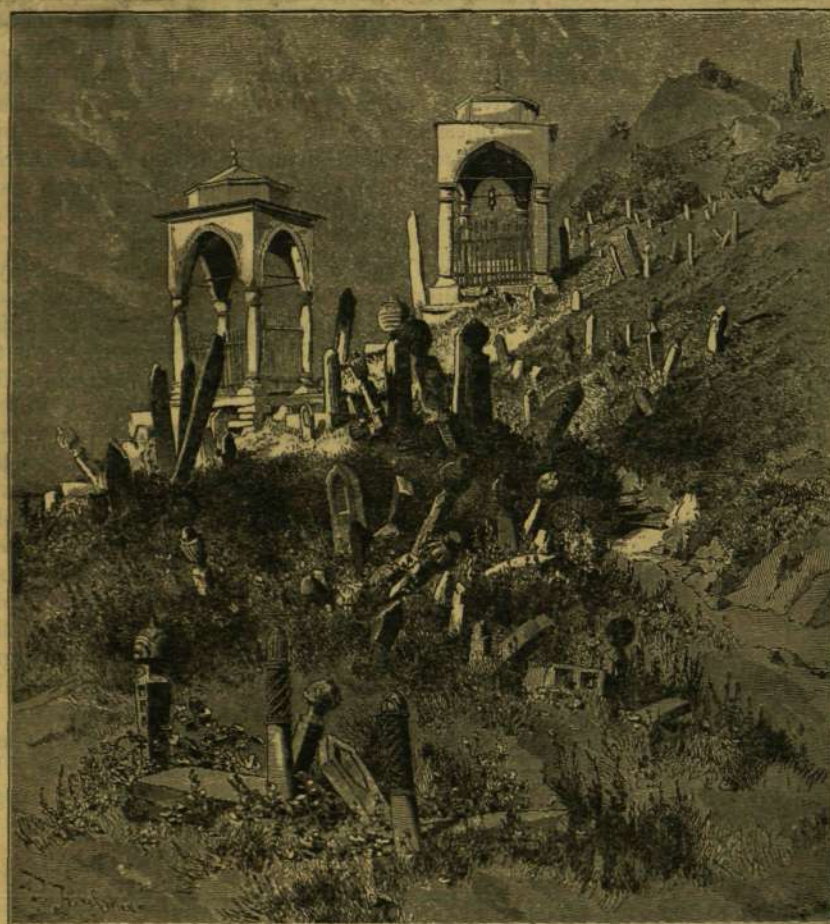
ORTHODOX HITÜ NŐ.

BOSNYÁK KATONASÁG.

MOHAMEDÁN IFJÚ.

A «VÉRTANUK TEMETŐJE» SZERAJEVÓBAN.

MOSZTARI MOHAMEDÁN NŐ.

HODZSA.

BOGUMIL-SIROK TRAVNIK ALATT.

IPOLYI ARNOLD.

Nagy-Váradi új püspöke, a hazai tudományos és művészeti életnek, a lángoló hazafi — Ipolyi Arnold december 2-ik napján hirtelen elhunyt. Halála váratlan volt, és nagy megdöbbenést okozott ország-szerte. E katolikus főpap az egész nemzet előtt népszerű tudós és hazafi volt. Érdemei előtt meghajolt mindenki. Erények, nevezetesen művek őrzik emlékét.

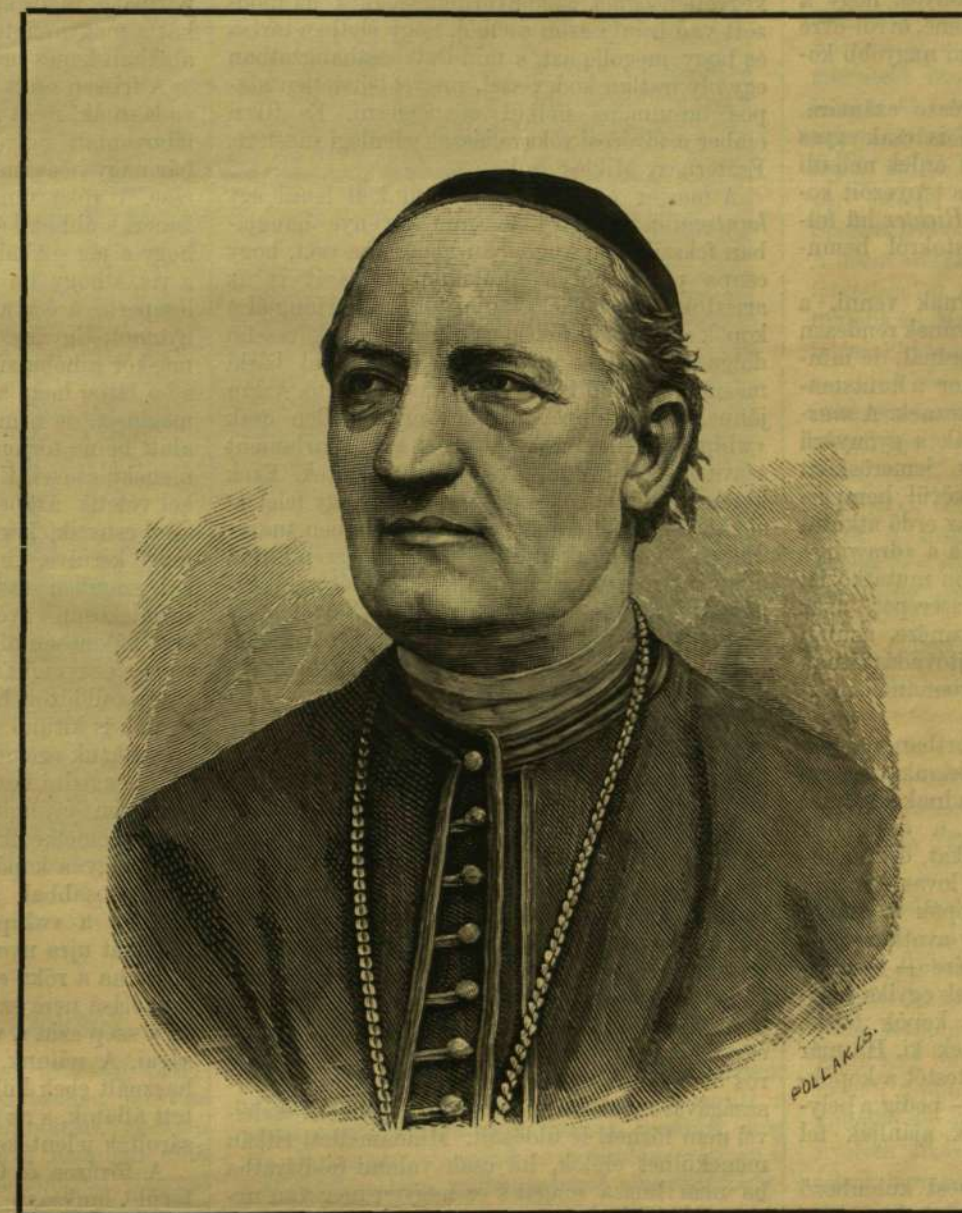
Működése összenőtt tudományos és kulturális életünkkel, nemzeti törekvéseinkkel. Élén állt mozgalmainknak, vezette a művészi küzdelmeket, a tudományokat gazdagította. A közéletből nem a politikát választotta, hanem a termékeny munkát, az alkotást, a hazafiság tanítását az egyházban. Mint besztercebányai püspök, aju nép közt terjesztette a hazaszeretetet. Ő a keresztény civilizáció eszméjét a legnemesebben fogta föl, s oszlopa lett az egyháznak, a hazának. Szellemi munkásságában ideálok lelkesítették; a szépnek, a nemesnek kultuszát szolgálta, és át volt hatva a nemzeti lelkesedéstől. Mint történetíró, mint egyháznagy mindenekelőtt magyar volt; fajszeretében büszke, lángoló, és a célokért odaadó, áldozatkész.

Még csak 63-ik évét töltötte be október 20-án. Munkaereje törhetetlen, becsüvége lankadatlan. Alig néhány hete, hogy a magyar szent koronáról szóló monumentális munkája megjelent. Alig pár hónapja, hogy érdemei és a király elismerése az ország egyik legfényesebb és történeti tradícióját fogva Ipolyihoz oly méltó püspöki székebe emelte, a besztercebányai püspökség helyett. Mindenki várta a nagy tettertől, e mély elmétől, a nagy szellemtől, kinek életében a változást örömet tekintettük olyannak, mely új korszakot jelent a gazdag életben, mely oly sokra volt képes egyszerűbb körben, mint kánonok, mint besztercebányai püspök, mint szerényebb eszközökkel rendelkező egyháznagy. És íme büszke várakozásunk közepette elvesztettük. Harmincz évig dolgozott, lelkesített. Ez oly kevés most nekünk koporsójánál. Ki nyugodhatnék meg abban, hogy betöltötte egész hivatását és ki kételkednék, hogy valóban betöltötte?

Első nagy műve a «Magyar Mythologia» volt, mely 1854-ben jelent meg és tudósaink sorába emelte szerzőjét. Mint egyszerű zohorai lelkész írta. Majd «Magyarország monumentális műveinek történetét» kaptuk tőle s azután az irodalmi dolgozatok egész sorozata következett a történelemből, irodalomtörténetből, a művészetekről, az archaológiáról. Legutolsó műve a szent korona történetének leírása. Az akadémia, a történelmi társulat a Szent-István-társulat, a Szent-László-társulat, a képzőművészeti társulat, az országos képtár, a nemzeti muzeum őrzik kegyelettel emlékét, áldozatkészességét és őrzik az egyház, melynek papi nemes tulajdonokban, vallásosságban, okosságban, szelidségben oly kiemelkedő alakja volt.

Mint besztercebányai püspök a tél legnagyobb részét a fővárosban töltötte. Szeretett a tudóssokkal, a művészekkel minél többet érintkezni. A papnövelde épületében volt lakása, nem fényes terem, hanem barátságos otthon, melyben a szerény tudósok és festők, kik a püspök állandó környezetét tették, oly jól találták magukat. Ipolyi, mint az akadémia második osztályának elnöke, mint a történelmi társulatnak, a képzőművészeti társulatnak elnöke, évek hosszú során mindig maga vezette az üléseket, vitte az ügyeket, résztvevő magának minden teendőben. Nyájás modoru ember lévén, személyes érintkezéssel is tudott hatni, összekötő kapesot képezni. Sokoldalú tehetsége, finom ízlése mindezzel érvényesült, és személyes érintkezéseiben is mindig hasznára vált a közjónak.

A fővárosban minden művelt ember ismerte, mert mindenütt találkozott vele, mint folyton

IPOLYI ARNOLD.

munkálkodóval. Tudományos és művészi köreinkben élénk volt a fájdalom, mikor többé állandó lakást itt nem tarthatott. A besztercebányai püspöki megye kormányzása mellett fáradhatlan tevékenységének jutott idő, hogy az ország központjában élhessen hosszabb ideig, de már a nagyváradi nagy egyházmegye, — melynek vagyoni viszonyai is ziláltan jutottak kezei közé, — megkivánta szigorú kötelességtudásától, hogy állandón székvaróságban maradjon.

A mult esztendőben Ipolyi gyöngéledett, s ekkor kezdett megszakadni az a benső és közvetlen viszony, mely tudományos köreink és Ipolyi közt oly régen fennállott, de a mely azért meg nem szűnt, mert Ipolyi sürű levelezésben állt ezentúl is; mindenről tudósította magát, s a távolból is nem egyszer kapott tőle levelet egy-egy törekvő tudós vagy művész, a kinek legújabb műveért elmondta a buzdító szót.

Ez év tavaszán nevezték ki nagyváradi püspökké és június havában foglalta el a püspöki széket. Ipolyi nem örömet vált meg a fővárostól. Betegeskedése komorrá tette és elbágyasztotta. A besztercebányai püspöki székre nagy életerő, fényes ideálok közt lépett. Itt minden oly serkentőleg hatott rá: az új méltóság, a kibővült hatáskör, az élet dele. Érezte az emelkedést, a tettert. Bars-Szent-Keresztúrt egész paradicsommá változtatta; ott tanult, dolgozott, igen sokat. A nagyváradi püspökség úgy tetszett neki, hogy életének alkonyát jelenti. Az üde keresztúri kastély helyett a nagy mansard rezidencia ott Nagy-Váradi szélén komoly hatást tett rá. E sokat gondolkodó fő és mély érzésű lélek összehasonlítást tehetett magában, hogy 1871-ben, mikor besztercebányai püspök lett, mit érzett, mily eszméket és feladatokat tűzött maga elé. És talán szigoron bírálta magát. A nagyváradi rezidenciájában már az utolsó otthonát látta. «Halmi megyék oda», — így szökött többször budapesti barátai előtt. Szívéből kívánt neki mindenki hosszú életet. Íme, milyen lesújtó igazságot mondott.

Betegeskedése nem volt veszedelmes. Javult, erősödött. Egyháznagy és papi teendőit pontosan végezhette. Teljes megerősödését mindenki remélte és hitte. Halála váratlanul, hirtelen következett be. Szélhűdés vetett véget a nagy tudós, a kitűnő pap életének. Dolgozó asztala mellett találták. A toll úgy esett ki kezéből, hogy a halál ragadta ki.

Decz. 2-ikán délelőtt egészen jól érezte magát. Mint rendesen, két órát töltött könyvtárában, azután a papnövelde épületébe hajtatott, hol meghallgatta a hitkönyvok gyakorlatokat, és tanulmányos észrevételekkel kísérelte a próbabeszédet. Visszatérve a rezidenciába, dolgozó szobájába vonult. Vagy a könyvtárban, vagy dolgozó asztalánál szokott lenni az ebéd elérékéig, melyet egész polgárian egy órákor szokott elfogyasztani. Ezúttal a karácsonyi predikációra készült. Egy óra elmúlt, a nélkül, hogy komornyikjának csöngett volna. Ipolyi pontossága mellett ez azonnal

feltűnt a komornyiknak, ki végre benyitott a dolgozó szobába. A püspököt karszéke mellett, a földön elterülve találta. Meghalt!

A székesegyház nagy harangja szokatlan időben megkondult, és hirdette a gyászt. A lesújtó hírt azonnal megtáviratozták mindenfelé. Nagy-Váradi minden középületre kitűzték a gyászlóbobogókat; a lakosság tömegesen indult a távolabb eső rezidencia felé, s alig lehetett visszatartani a kapunál.

Budapestre mindjárt a délutáni órákban megjött Ipolyi halálának híre. A történelmi társulatnak, melynek az üdvözölt elnöke és egyik alapítója volt, épen havi ülése volt kitűzve. Pulszky Ferencz mélyen meghatva jelentette be itt nagynevű elnökének, a hazai tudományosság díszének hirtelen halálát. Egyszersmind küldöttséget alakítottak, mely a társulat gyászát kifejezze. E küldöttség tagjai: Fraknói Vilmos, Szi-

lági Sándor, Fejérváthy László, Szádeczky Lajos. A történelmi társulat még szombaton fog külön ülést tartani, hogy az országos gránatban való osztásának teendőit megbeszélje.

A főváros tudományos intézetein, a képzőművészeti társulat palotáján, szintén mindenütt kitűzték a fekete lobogókat.

Ma még könyvek illeték emlékét, de az ő igazi emlékezte hervadhatatlan koszoru.

AZ UDVARI RÓKAVADÁSZATOK.

Az udvar gödöllői tartózkodása rendszeren a budapesti fővárosi társaságot legkiemelkedőbb eseményeivé teszi Magyarország szép éghajlata alatt a rókaavadászatokat a sport eme két-szágán kívül legérdekesebb, legizgalmasabb nemét. Akármint véleményemmel legyen valaki a róka fark kicsinyelt értékéről a vadász-ambíció előtt, s ne lásson bár egyebet méltatlan hajszánál a rókaüzés egyenletlen versenyében, bizonyos, hogy a helyett, hogy kedveltségéből veszítene, évről-évre általánosabb érdeket bír gerjeszteni nagyobb körben is.

A közönség ama túlnyomó része számára, mely a rókaüzés sportját hírből is csak egyes műszavai után ismeri, nem lehet érdek nélküli ez, egy ily vadászat folyását s tényezőit közelebbről vizolni ezuttal, mikor *Richter* hű fölvételét a budapesti rókaavadászatokról bemutattuk.

A kik a hajszában részt akarnak venni, a «meet» helyéül kitűzött helyre mennek rendszeren előbb már valamivel a kitűzött óránál, de mindenesetre pontosan akkor, a mikor a hunsmanok ostromszok és a kopók megérkeznek. A *master* megjelenését kíváncsian várják s gyönyörű látványt nyújt, mikor a kopók ismerősként üdvözlök. Előrohannak és lova körül hempergőznek, mire a «drawing», azaz az erdő átkutatása a róka után megkezdődik. Ha a «drawing» sikertelen és róka teljességgel nem mutatkozik, akkor a «bagman» veszi át a szerepet, azaz zsákból szállítják a róka a helyszínére, azután kibocsátják, — ezt a nemét a hajtóvadászatnak azonban az ambíciózusabb sportsmanok megvetik.

Ha ujonczok vesznek részt a sportban, nagyon gyakran kimutatják tájékozatlanságukat és fejelemzetlenségüket és sokszor adnak alkalmat a *master* rendutasítására. Még a «whip»-ek sem igen tartóztatják vissza magukat, és méltatlankodásukat, ha valamelyik ifjú lovas *igen elől van*, sőt úgy látszik, mintha a kopók is száználommal néznének végig a szegény avatlanon.

A mint a «kill» — a róka elvétele — megtörtént, a hunsman, vagy az emberek egyike megragadja, és magasan feltartja a kopók felett, mire ezek diadalüvöltésben törnek ki. Ha már mindenki látta a feltartott róka, testét a kopóknak vetik, farkát — a «brush»-t — pedig a helyszínén először megérkező hölgynek ajánlják fel mint trofeumot.

Az okok közt, melyek a rókaüzést különböző vidékeken különbözővé teszik, első helyen áll a szimat. Vannak helyek, hol teljességgel lehetetlen jó szimatot kapni. Befolyással van erre egy a talaj, mint az éghajlat s mivel semmit sem lehet kezdeni addig, míg a vad föl nincs verve, szimat nélkül pedig nem verhető föl, látható ebből a szimat fontossága. Ha a levegő nem kedvező, ha hirtelen fagy áll be, a szimat elvész, és a sikeres vadászat lehetetlenné válik.

Mihelyt a föld jól be van tömve, megkezdődhetik a hajszák, ha csak egy-egy csapda nem állja útját a megszorult vad futásának; mert minden alkalmas vadászterületen vannak ily csapdák, tekintettel a róka pusztításaira a szárnyasok között. A csapda általában egy földbe furt lyuk, melybe a vad beleszalad, s benne tör van elhelyezve. Ha ily csapdába jutott állatot talál a vadásztársaság, természetesen van nagy sopánkodás, míg az árulót kinyomozzák. De ez ritkán fordul elő abban az arányban, a mint a rókaüzés kedvelése terjed. Ma e sport mind szélesebb köröket érdekel, rókaikat külön ezelra tartanak, lovakat és kopókat tenyésztnek, a földesek nem ellenkeznek többé a magok a *covert*-tulajdonosok, ha magok nem is vadásznak, de elismerik a helyzetet, s nem dőlgetik fészényaikat a sokkal jobban kedvelt rótvad rovására. Tudjuk, hogy a vadászati jog rendezetlen

állapotában úgy sem volna könnyű ily vitás kérdésekben a döntés. Különben is a piros kabát viselhetéseért évenként bizonyos összeg fizetendő, mely kárpótlási alapul szolgál a megrongált vetések tulajdonosainak.

A *master* of hounds feladata épen nem könnyű. Azonkívül, hogy őt illeti az ólak feletti felügyelet, nagy tekintéllyel kell mindenekelőtt bírnia a társaság előtt: ő állapítja meg a vadászati helyét, idejét, s intézkedése nem szabad hogy gúncot és ellenvetést tőrjön; épen azért szigorúságával kifogástalan becsületesség kell, hogy párosuljon. Népszerűség és lelkiismeretesség a főtulajdonosai s mivel intézkedései egyedül belátásán alapulnak és minden magyarázó vitatást kizárnak, csak minden gyanun fölül álló pártatlansága teheti indokoltá ezt a felelősség nélküli hatalomkört. Buzgó, önfeláldozó, éber és szemfüles kell, hogy legyen; kitartó egészségi, edzett szívű, erős akaratu és telt erszényű, mert bár a társaság bizonyos összeget bocsát rendelkezésre, azontul mindent sajátjából kell fedeznie. Szívében egyaránt helyet szükség adnia a kegyetlenségnek és könyörületességnek az üldözött vad iránt: azon czélból, hogy életben tartsa és hogy megölje azt, s mindezt összhangzatban egy oly iratlan kodex-szel, melyet lehetetlen alapos tanulmány nélkül megismerni. És ilyen ember a fővárosi rókaavadászatok jelenlegi mestere, Eszterházy Miklós gróf.

A *master* of hounds-on kívül kell lenni egy *huntsman*-nak is, a kinek minősítőnyelv hangjában fekszik, bár Angliában nem ritka eset, hogy csupa passzióból a hunsman állását is az arisztokrácia előkelő tagjai töltik be. Hangját a kopók száz közül fölismerik, bár talán kevesebb dolga van velők a vadászat alatt mint bárki másnak, de az ő tekintélyes szava a döntő. Aztán jönnek a «whipper-in»-ek vagy röviden csak «whip»-ek, kik elnevezésüket az angol parlament szavazatszedő «whipper-in»-jeitől vették. Ezek kötelessége a kopókat összetartani. Nagy felelősség terheli a földtömőket is, a mennyiben tudniillik az ő feladatuk a róka komára ügyelni. Ha dolgukat rosszul végzik, akkor a rókaikat nem találják meg. A föld képezi a róka búvóhelyét, s ezt a «meet» előtti napon be kell tömni, mert máskülönben nemcsak a róka feltalálását nehezíti meg, de alkalmat szolgáltat arra is, hogy szaladtában valamelyik lyukába lopózzék.

Mesés összegeket adnak ki különösen Angliában jó erős és mégis könnyű kopóért és nemes, jól iskolázott vadászlovakért. Saját falkával és vadászló-istállóval ott is csak kevés dúsgazdag főrangú egyén rendelkezik, de több mint 200 rendes falka áll fenn, melyek mindenike egy választott *master* of hounds vezetése alatt áll, részvényekre alapítva, külön vadász-területtel, s november és márczius között mindenikkel hetenként több napon át vadásznak.

A falkának számosznak kell lenni s minden egyes kopónak könnyűnek, gyorsnak, mert a vörös bőri koma is jó futó, s tudja, hogy csak gyorsaságával mentheti meg bőrét, egyébként cselivel nem főzheti le üldözőit. Mindamellett ritkán menekülhet előlők, ha csak valami földjáratba be nem húzza magát s ez nagyon meg van nehezítve azért, hogy előző éjen a földtömők széles területen minden kínálkozó nyílást bedugnak.

Sokkal tarkább és élénkebb képet nyújt még a rókaavadászat Angliában, mint nálunk. Nem mintha itt is szívesebben érintkezzenek a felsőbb körök a középosztályal mint másutt, hanem a *hunting* régi hagyomány szerint minden osztálykülönbséget nivellál s a falka mögött lovaglástól senkit sem lehet visszatartani, a ki csak részt kíván venni abban. Herezgek, lordok és nejeik mellett bérlők, parasztok, kézművesek is megjelennek lovon, a szokásos vörös frakkban, fehér nadrágban és magas csizmákkal, sőt papok is fekete frakkban. Természetesen a nők sem hiányoznak, s edzett férfias idegeiknek izgalmas gyönyört nyújt a *kill*, a róka megfogása a kopók által.

A megállapított időben a *master* kiadja a parancsot a vadászat megkezdésére. A hunsman szabadon ereszti türelmetlen kopóit, melyeket eddig is csak nehezen tarthatott féken a korbács, s ezek ösztöneiktől hajtva rajban szednek el a közel sűrűségben, orraikkal a földön áldozatuk nyomát szimatolva. Mindenütt feszült várakozás, míg egyszerre a sűrűségben egyik kopó hangosan felüvölt. Rögtön mozgás támad a falkában, valamennyi csaholva tart a hely felé, hol a nyomot meglelték; a ravasz hiába oldalog jobbra-balra,

a csaholás mind közelebb-közelebb jön, mind erősebben és fenyegetőbben, végre is vak félelemben futásban keres menedéket. De most a kopók, melyek eddig csak a szimat — scent — után mentek, a hunsman és segédei, a lovas «whip»-ek felügyelete alatt, a sik tőre érnek s míg a távolban feltűnik az üldözött róka, hegyen-völgyön át üzik nyomát. Utánok a lovasok és nimes sörény magas, nincs árok széles, melyen át ne repülne. A *run* heves és veszélyes, de az élvezet sem mindennapi s ha egy-egy tagja a társaságnak leesik is lováról és sántikálva vagy sárral s vérral borítva, tüskéktől megtépdelve ér is a csehöz, de a vadász dicsősége mindenért bőven kárpótolja.

De nem is csupán egy üldözött vad érdekes fortélyai s a kopók hihetetlen ügyessége képezi a rókaüzés vonzerejét. A rókaavadászat első sorban lovaglási sport, magas alkutú felvér és telivér lovakkal, melyeknél az uttalan erdőkn, szántóföldeken, árkokon és kerítéseken által való lovaglás kitünően fejlett csontalkatú igényel, erős mellkassal, minő az irlandi és skót vadásziparipáké, melyekhez hasonló pompás példányokat a magyar lótenyésztés is mind tökéletesebb alakban képes produkálni.

A frissen esett hó legnagyobb előnye a rókaavadásznak, mert megmutatja a kopóknak a vad lábnyomait, úgy, hogy szemekkel is követhetik, bár nagy hóesésnél ismét nehezebb a vad fölverése. A róka minden előnyeit maga legjobban ismeri s ahhoz képest tudja felhasználni. Tudja, hogy a jég sokkal rosszabb szimatot enged, mint a víz, s hogy ha a sziklára lép, honnan a szél leseperte a havat, lába nem hagy magán után nyomot. Ugyanezért néha a nyúl nyomába lép, máskor a hóba süllyeszti magát s ott rejtőzik el, s ha látja, hogy a hótakaró elég szűk, hogy őt megbírja, de nem olyan, hogy a nehezebb kopók alatt be ne törjön, olyankor nem is nagyon siet menekülésével. Erdőkben, hol fiatal vadászokkal vétetik üzőbe, a legtermősebb sűrűségeken által csuszik, kört írva le, s így az ebek háta mögé kerülve, kineveti őket. Értelmesebb kopókkal szemben eselfogásai is bonyolultabbak, s szándékosan gyöngíti szimatját. Tudja, hogy erre különösen alkalmas a frissen szántott föld, vagy az országút, hol a por s az emberek lábnyoma üldözőit hamis nyomra vezetheti. A juhnyájak is kitünő félvezetőül szolgálnak, mert erős bütyök egészen elnyomja a róka szimatját. Majd engedni kezd a reggeli fagy s ez újra jelentékenyen gyöngíti a szimatot, s minél magasabbra emelkedik a nap, annál hidegebb a szimat, úgy, hogy a kopók panaszos csaholást hallatnak s az okosabbak felhagynak a sikertelen üldözéssel s a «whip»-re hármlík akkor a feladat, a falkát újra nyomra vezetni.

De ha a róka egyszer fel van hajtva, a kopók csaholása nem szűnik. Ez a csaholás, a jó szimat és a szép szín a vadászkutya jellemző tulajdonságai. A nálunk, a fővárosi rókaavadászatoknál használt ebek külön e czélra Angliában tenyésztett állatok, s az egész falkát évek előtt ott vásárolták jelentékeny összegért.

A főváros és Gödöllő között mérőföldnyire elterülő, lankásan emelkedő s rétekben, erdőkben és szántóföldekben dúsz változatos lapály, mely részint katonai gyakorló terület használatik, részint gazdag mágánások, így a Károlyi grófok birtoka, igen alkalmas helyül kinálkozik az udvari parforcevadászatokra, melyek nagy vonzerőt gyakorolnak tudvalevőleg a külföldi sportkörökre is. Richter festménye ily vadászatot tüntet föl, mely ő felségei jelenlétében folyt le. A *kill* megtörtént, a vad elejtve fekszik a hunsman lábainál, ki visszatartja a kopókat, nehogy rárohanjanak. A *first whip* pompás vadászlováról gyönyörködve szemléli, s ott áll az *earthstopper* (földtömő) is, kié rendszeren az elejtett vad. Ott látjuk a nagybárára hű arcmásokat feltűntető alakok közt a *master* of the hounds-ot, Eszterházy Miklós grófot, ő felségeiket a királyt és királynét; a királynétől balra Andrassy grófot, mögötte gr. Keglevics Istvánt, az előtérben, épen a hátát fordító lovas mellett, három más uróval beszélgetve gr. Tisza Lajost, stb.

Sarkány J. F., a «Vadász- és Versenylap» szerkesztője tevéssége folytán a képet még érdekesebbé tehetné azáltal, hogy az azon fölismertető arcképeket a kép aláírásában megnevezhetné.

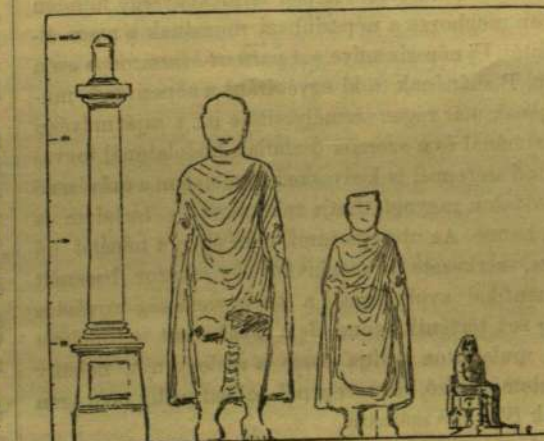

SZIKLÁBA VÁJT SZOBROK BAMIÁNBAN (KÖZÉP-ÁZSIÁBAN). — A LEGNAGYOBB SZOBOR.

A BAMIÁNI ÓRIÁS SZOBROK.

A keletindiai régiségbuvárok többször emlegették már a bamiáni óriás szobrokat, mint az indiai régi szobrászat kiváló alkotásait, egészen pontosan megmérve és lerajzolva azonban csak most közöltettek először a tudományos világban az angol-afghán határmegállapító bizottság egy pár tudós tagja által, kik között Maitland kapitány rajzai azok, a melyeket itt bemutatunk.

Bamián a Kabultól Balkh felé vezető országút mellett fekszik, ott, a hol ez az ut a Paropamisus hegylánczón átvisz. A hely magassága a tenger színe felett jelentékeny nagy, mintegy 8500 lábnyi. A sziklás talajban a mi időszámításunk kezdetén s valószínűleg már az első századokban, buddhista szerzetesek barlangokat készítettek, a melyek ma is több mérőföld területen nyulnak fel éjszakkal. Egy része a barlangoknak zárdául szolgált, azonban voltak más épületek is. Hwen-csang khinai zarándok 630-ban K.e. járt e vidéken s az ő tudósítása szerint mintegy ezer barát élt itt tiz zárdában. Állítása szerint Bamián ország volt, de jelenleg csak barlangok nyomai s néhány nagy szobor vannak itt. Közélemben feküdt Ghulghul régi város, melyet Dzsingiskhán a XIII-ik században teljesen elpusztított s azóta csakugyan egészen rom lett, melynek az idők folyamában nyoma sem maradt. Bamián valószínűleg csak külváros lehetett, a mint a khinai utazó is megjegyzi, hogy a fővárostól éjszakkalre felelt. Nagy Sándor, midőn Baktáriból Indiába ment a Paropamisus hegységen, valószínűleg ugyanitt ment át, de utjának leírásában sehol sem akadunk Bamián fel-

Londoni emlékszobor 202 láb. Bamiáni nagy szobor 173 láb. Bamiáni kisebb szobor 120 láb. Egyiptomban 51 láb.

Mahabharata híres hőseinek tulajdonítják. Őt szobor áll fenn jelenleg, három közülük kivájt barlangokban. A legnagyobb szobrot az eddigi ut-

zők 100—150 láb magasságának tartották. Talbot, az angol-afghán expedíció tagja megmérte s 173 lábnyinak találta. Mily nagy arány ez, látható abból, hogy az eddig ismert legnagyobb ülőszobor, a Nilus mellett levő Memnon szobor 51 láb magas és egyike a legmagasabb oszlopoknak, a Londonban levő emlékszobor csak 202 láb magas. Egyik képünk összehasonlítólágt tünteti fel a különbségeket is.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen» című munkának december elsőjén megjelent füzetével az első évfolyam telt be a trónörökös kezdeményezésére megindult és ő fensége pártfogása és felügyelete alatt megjelenő nagy vállalatból. Minden hó elsejére és középre pontosan megjelent egy-egy füzet, kiváló tudósok és írók dolgozataival és művészeti illusztrációkkal. A trónörökös nemcsak a szerkesztésben vesz részt, hanem ő írta a bevezető cikket mind az Ausztriát és Magyarországot közösen tárgyaló kötethez, mind pedig a Magyarországról és Ausztriáról szóló külön részekhez. A decz. 1-jén megjelent füzet a vállalatnak már 25-ik füzete és a Bécs és Alsó-Ausztria ismertetésével foglalkozó részeknek 11-ik füzete. Ez befejezi Bécs ismertetését, melyhez az utolsó közleményt a császárváros közgazdasági életéről többek közreműködésével Neumann-Spallart írta és Heltai Ferenc fordította le magyarra. A hozzá szolgáló képek a bécsi Duna egyes részeit, ipartelepeket, a császári udvari és államnyomdát stb. tüntetik föl. Megkezdődik ezután Alsó-Ausztria ismertetése. Ehhez ismét a *trónörökös* írta a bevezető közleményt «A bécsi erdőről», az e név alatt egybefoglalt terület természeti szépségeit, történeti emlékeit és egyes részeit írja le a fejedelmi szerző, a természetkedvelő melegevel és a hivatott író gyakorlatosságával. Tárgyismerettel, frissességgel, eleganciával van írva ez a cikk. A trónörökös soha sincs hiájával a jellemző szónak és a gondtalanul odavetett mondat mintegy önmagától nyer kerekdedséget, tömörséget. Élénk költői szelleme, mely néha átörni akarja a próza békóit, a nyelvnek szint, életet kölcsönöz. Két dolog hozza élénkebb pezsgésbe a trónörökös verét: a természet szépségei és a vadászat, a mi nyelvbe is átmeleg és az előadásnak jól eső melegséget ad. Hasch Károly és Onker Károly tájképei szolgálnak a szöveg illusztrálására.

Goethe «Faust»-ja (a tragédia első része) új fordításban jelent meg, Komáromy Andortól, Aigner Lajos kiadásában. A Franklin-társulat nyomdájában ritka díszszel és csinnal kiállított s halványárga vastag papíron 240 lapra terjedő kötet ára 2 forint 40 kr. — «Faust» első részének, Goethe e remekének eddig két fordítását birta irodalmunk. Még 1860-ban jelent meg Nagy I. fordítása; értelmes, de költői erő nélkülű fordítás; utána Dóczy Lajosé, mely sokkal költőibb az előbbinél, de sok magyartalansággal s a nyelven elkövetett erőszak-tételekkel. A most megjelent harmadik fordítás, bár szintén távol áll attól, hogy az eredeti szépségben, erőben, csak megközelítene is mondhatnók, egészen véve mégis haladást jelöl a «Faust»-fordítás terén. Nagy István költőtietlen fordítását minden tekintetben felülmulja; a Dóczyt annyiban, hogy nyelvben erőltetés ritkán fordul elő; a verselés tekintetében azonban nem mulja felül, sok helyt utól sem éri Dóczyt. Komáromy jól tud németül is, magyarul is; Faustot bizonyára tökéletesen érti; de nem elég gyakorlott költő (vagy versíró) arra, hogy a Goethe verselésének páratlan virtuozitásával versenyre kelhessen. Így ő is messze marad eredetije mögött. Fordítása még igen sok simításra szorulna; egyes részeket pedig határozottan gyengék. Utanjuk csak a mennyi prologban az angyalok énekére, a hol — valamint a költemény Ajánlásában is — az ottava rime, háromszoros keresztimrei s velők egész alakja, elveszték; a thulói király románczára, Margit fonó-dalára s a boldogság szűzhöz való esdeklésére, melyeket Szász Béla sokkal szebben fordított. — «Faust» fordításához igazi költő, a nyelv valódi művésze — s annak is éveken át hangulatai elcséssé és felhasználása — kívántatik. Komáromy úr kevésé költő s művén bizonyára nem dolgozott évekig. Mindamellett s lépcsőt készítve még jobbra: örömmel ad-

völöljük nem sikeretlen kísérletét s ajánljuk fordítását a szép művek kedvelőinek figyelmébe.

Magyar művészek. műtörténelmi vázlatok képekkel, írta Szana Tamás, kiadja a Révai testvérek. A díszes munka, mely füzetekként jelent meg s melyből koronként mutatványokat is közöltünk, most már könyv alakban is rendelkezésére áll a közönségnek, s az ünnepi könyvtáraknak egyik érdekesebb műve. Az első díszmű, mely hazai festőkkel s alkotásaikkal bemutatásával bővebben foglalkozik, s az alkalmához méltón teljesíti kitűzött célját: egyrészt művészeink életének és pályájának jellemzésével, a mit Szana Tamás melegszéggel, ügyeszeretettel teljesített; másrészt a számos illusztrációval, melyben festőink legjobb alkotásaival, vázlatokkal és arcképekkel ismerkedik meg a magyar közönség. Tizenötféle festőnek mutatja be a vállalat, közel kétszáz rajz kíséretében, melyek közül nem egy mint külön műtárgy is igen sikerült. Acsélmetszetek, fametszetek, fenyomatok, kézi rajzok másai vegyesen fordulnak elő e nagy albumban. A bemutatott művészek ezek: Munkácsy Mihály, Benczur Gyula, Baditz Ottó, Ebner Lajos, Mészöly Géza, Bruck Lajos, Wagner Sándor, Skuteczky Döme, Spányi Béla, Aggházy Gyula, Vastagh György, Jankó János, Liezenmayer Sándor, Paczka Ferenc, Peske Géza, Roskovics Ignác, Vágó Pál és Zichy Mihály, kinek festményeiről, rajzairól tizenhárom másolatban gyönyörködhetik a közönség. Szana Tamás kísérő sorai mindenik művész nevezetesebb alkotását is elősorolják. A szép albumnak, mely a Franklin-társulat nyomdájában nyomtatott, külső kiállítása is igen izlész, világos kötésben, gazdag ékítménnyel. Ára díszkötésben 15 ft.

A Budapesti Szemle decemberi füzetének utolsó ezében s befejezi az évfolyamot. A folytatólagos közlemények is véget érnek a füzetben. Ezek a következők: Pulszky Ágost ismertetése és kritikája Fraknói-nak Pázmány Péterrel szóló könyvéről; Békésy Károly dolgozata A mezőgazdasági válság és a földjáradék, továbbá Pálffy Albert regénye A Babóczy-család, mely összesen hat közműnyre terjedt. A kötet tartalmát Péterfy Jenő magvas értékelése nyitja meg. Történet és természetudomány, ezimen, melyben Du Bois-Reymondnak Lipcsében megjelent beszédeit ismertet és kommentálja. A híres természettudós a gyűjteményes műben a történelemmel foglalkozik és bíráló tekintetét vet korunk s a múlt század szellemi életére, és a haladásnak irányokat jelöl. — Arany János hátrahagyott műveiből A szünepontok balladát olvashatjuk a tartalmas kötetben. Földes Béla Bács megye egyik részén történelmi tapasztalatait írja meg. Parasztjólét, ezimen. Pauler Gyula beható kritikát közöl Salamon Ferenc Budapesti története munkájának 2-ik és 3-ik kötetéről; míg Somogyi Ignác a Hunfalvy János Egyetemes földrajzát méltányolja. Könyvismertetést találunk a Bekács Gusztáv által fordított Cid-románokról; Földes Béla nemzetgazdasági és statisztikai évkönyvről (Fenyvessy Adolfól), stb. A Budapesti Szemle előfizetési ára egész évre 12 forint, félévre 6 forint.

A Magyar történelmi életrajzok. III. évfolyamának 1. füzetét most hagyta el a sajtót. A szerkesztő, Szilágyi Sándor tollából Rákóczy Zsigmond életrajzát vesszük e füzetben, melynek tartalmáról mai számunk tüzetesen ismertető cikket közöl. Itt csak azt említjük meg, hogy a füzet a szöveg mellett 7 önálló képet (közülük 3 színes nyomtatott) tartalmaz, és 25 szövegbe nyomott képet és fa-címilét. A képek részint egykorú régi metszetek hí másolatai, részint Dörre Tivadarnak az egyes helyekről a helyszínen felvett eredeti rajzai, mely utóbbiakból néhányat mai számunkban szintén bemutatunk. A Magyar történelmi életrajzok jelen III-dik évfolyama, mint az előbbieket, szintén 5 füzetben fog megjelenni, s a mint a két első, több mint százra menő illusztrációval, négy életrajzot fog közölni. Előfizetési ár azok számára, kik nem tagjai a történelmi társulatnak, egy évre 8 forint. A füzetek szétküldését Méhner Vilmos könyvkiadó-hivatala eszközli.

Bosznia és Hercegovina, uti rajzok és tanulmányok, írta Asbóth János, kiadja a Pallas társaság. A jeles munkából, melyből az első kötet most hagyta el a sajtót, bő ismertetést közöl mai számunk. Az egész mű két kötetre terjed, számos illusztrációval és di-

szes kiadásban. A rajzok Mienzil cs. kir. hadnagy felvételei s Königsberger szerajevói műtársas eredeti fényképei után készültek. A második kötet karácsonyra hagyja el a sajtót. Füzetekként is megszerezhető; egy füzet ára 30 kr. Az előfizetés bérmentes elküldéssel: 10 füzetre 3 ft. A teljes munka 24 füzetből fog állani. Egy-egy kötet ára 3 ft 50 kr. Megrendelhető a Pallas irodalmi és nyomdai részvénnytársaságnál.

Homerosz filozófiája, írta Ferenczi Gyula dévai realiskolai tanár. A hellén klasszikus világ széleskörű ismeretével írt mű, melyet a szerző a Homeroszt olvasó és a filozófiát kedvelő ifjúságnak ajánlott. Az Odisszeia és Iliás egyes helyeiből von következtetést a legrégebb görögök korának filozófiájára. Díszes kiállításban került ki Hornyánszky budapesti nyomdájából s ugyanitt, vagy a szerzőnél Déván rendelhető meg 2 frtért. Van benne több rajz is, melyeket szinte Gábotornár készített.

Regények. A Singer és Wolfner féle Egyetemes regénytár legújabb kötete Fénilet nagyobb elbeszélést Az özeget közli s mellé ugyancsak a jeles francia író egy kis dramolettjét Az utazó; mindkettőt Fái Béla fordította le és bevezetést Brody Sándor írt a kötetbe jellemzőt Feuilletől. A piros vászonba kötött könyv ára 50 kr. — A Pallas-könyvtár — melyben a Pallas nyomdai társaság szintén regényeket ad ki — legújabb kettős kötetében Szentredesek iskolája című francia regényt és Old meg című spanyol elbeszélést (Francesco Flores Garciatól) ad. Ennek ára 1 ft.

A képzőművészeti jutalmak odaítélése. A műcsarnok őszi kiállítására kitűzött jutalmak sorsát november utolsó napján döntötték el a bírálók. A Munkácsy-díjra a képzőművészeti társulat bíráló három művet jelölt meg, ezeket kiküldik Párisba Munkácsy-nak, a ki aztán a három közül választ. A 6000 frankos jutalomra ajánlatnak: A bíró előtt, Bihari Sándorral; Gullaba halála, Eisenhut Ferenczről, és A javíthatatlan, Koroknyai Ottóval. Bihari Sándor magyar népiéleti zamati festményének ítéltek oda ezenkívül a képzőművészeti társulat által kitűzött két díjból a nagyobbikat, a 600 forint, mely a társulat legsikerültebb festményét illeti. A díj két szer szavazatok a bírálók, s a második szavazáskor Bihari 5, Paczka Ferencz 5, Nuriaci szent Benedek festménye pedig 4 szavazatot kapott. A társulat második díját (400 ft) Paczka Ferencz nyerte el. A közoktatásügyi minisztertől kitűzött két aranyérem közül az egyik Eisenhut Gullaba halálát, a másikat, tehát szintén kettős kitüntetésben részesült. A második érem külföldi művet illet, s ezt háromszori szavazás után sem dönthették el, mert Böcklin Arnold Hullámjáték című festménye és Villegasnak Foscari távozik a tanácsból aquarelleje egyformán 5-5 szavazatot kapott. A közoktatásügyi miniszter fog dönteni. Az Ipolyi-féle történelmi jutalom (500 ft) Ebner Lajos Tatárjárás után című vázlatára esett. A Ráth-féle két 300 ft-os díj közül az egyiket Liéti Antal Budaörs vidéke tájképe kapta másikat pedig Karsay Lajos Alma züret életrajze. — A társulat egyszersmind megválasztotta Ebner Lajostól Husvéti körmenet és Baditz Ottó Első császárs című életképet a múzeumi képtár számára. Megjegyzendő, hogy a kiállító művészek közül többen előre kijelentették, hogy nem versenyeznek. Így Feszty Árpád is.

A nemzeti színház november hó utolsó estjét Vörösmarty emlékének szentelte. A költő születésének évfordulóján az Aldozat című szomorújátékra került színpadra. A nézők megelégedését megtel, s a közönség szívesen hallgatta a költemény zengő szép nyelvét. Az előadók közül dícsérettel említhetők fel Jászay M. (Zenő), P. Márkus Emma (Csikár), Nagy Imre (Szabócs) és Szacsay (Zaránd).

A népszínházban nov. 26-ikán új népszínmű bemutatója volt. Berczik Árpád termékenysége minden évben meghozza a népszínházi muszáknak a maga áldozatát. Új népszínműve, A paraszt-kisasszony, ezen kívül Blahánénak (a ki egyébiránt a népszínmű muszájának már régen személyesítője itt, a saját művészi hatalmával és a szerzők osztatlan hódolatánál fogva) kitűnő szereppel is kedveskedik, melyben a művésznő sokoldalúan ragyogtathatja tehetségét, s tartalom is van benne. Az új népszínmű nem épen a népet hű rajza, szerkezete is megkívánt egy sokszor használt romantikai avult fogást; a természetesség rovására elég sok történik benne, de a gyakorlott színműírói tud mulatónál állja össze a cselekvényt, néhány részlete vonzó, főszerepénél jobbat pedig nem igen irtak Blaháné számára.

A paraszt-kisasszony története abból áll, hogy egy úri lány miképp szeret meg egy falusi legényt, míg végre a szerző azzal a romantikával hozza össze egymás boldogítására a két szerelmet, hogy az úri kisasszony voltaképpen ugyis paraszt-vér, kiscserélt gyermek. Kelemen Jolán kisasszony mindig falun, fa-

lusi foglalkozás, falusi emberek közt találja magát legjobban. Egyszer para-ztruhában a bucsusok közé ment mulatni, s ott látja meg egy falusi legényt, Fátol Gergely, kiszolgált katona, ki őrmesterségig vitte, tehát egykissé kiemelkedik a falusi legények közül. Táncoz, beszélget a lánnyal és beleszeret, aztán pedig utána les, hogy megtudja, hol lakik. Epen akkor érkezik meg a fővárosból Rezeda Marczel, egy könnyűvérű gavalér, gazdag polgár fia, a kihez Jolánt nőül akarják adni. A léánynak sehog sem tetszik, túl akar adni rajta, s épen akkor jelenik meg a házánál Gergely, a ki azt hiszi, hogy Jolánt szolgáló az úri házánál. Ez pedig ráhagyja. Játsszik a legénnyel, meg egyuttal a kéréssel is, hogy elriassza. A játék nem soká tarthat, mert Gergely elmond mindent néjének, Gönczölénnek megmutatja neki a léányt, s akkor megtudja, hogy az a Kelemen kisasszony. A darab egyik legszebb része, s élénk hatása is van, mikor aztán Jolán később találkozik Gergellyel, bucsónát kér tőle, hogy jászott vele, aztán Gergelynek ajánlódokozza a Marczeltől kapott bokréta. Ez a bokréta azonban nyomra vezet Kelemenéket és nagy aggodalommal tölti el őket. Kelemen az apa válla magára, hogy mindent rendbe hoz. Ekkor áll elő Gönczölé, a Gergely néje, ki Jolánnak dajkja volt és elmondja, hogy Jolán nem a Kelemené léánya, hanem az övé. Kelemené gyermeke halva jött a világra, s hogy a beteges anyát megkíméljék, egy más gyermeket mutattak meg neki, s azt nevelte fel. A gyermek Gönczölé léánya volt, a ki meg örült, hogy van, a ki fölnevelje gyermekét. Gönczölé most is hajlandó a titkot megőrizni, ha léányát nem erőszakolják Marczelhez. Kelemen rááll, ha Gergely elhagyja a falut, s mivel Gergely épen egy kis birtokot vett, azért is kárpótolni akarja és hatszáz forintot fizet ki foglálól. Az innen kezdődő bonyodalom meglehetősen önkényes s inkább a darab nyújtására szolgál, mitsem a cselekvény kereségére. Jolán megtudja, hogy Gergely pénzt kapott apjától; azt hiszi, hogy a legény pénzért mondott le róla, megutált és most már hajlandó Rezeda Marczel feleségévé lenni. Végre Jolán a Kelemen és Gönczölé közt folyó be szelgetést kihallgatja, s így tud meg mindent, így tudja meg, hogy Gönczölé az anyja, a ki mindig is szeretett. A darabnak házasság a vége, Fátol Gergely megkapja Jolánt. E rövid mese is mutatja, hogy ez nem egyszerű falusi történet, a közepre tehát pedig a mellékes dolgok kihasználására lehet csak hangulatban tartani a közönséget színpadi csufizásokkal. De a kidolgozás elég ügyes. Blaha Lujza megkapó melegséggel, érzéssel és naivsággal játsza Jolán szerepét. Egész alakítása a legvalóságosabb szín elevenég, kellem, csupa hatás. Földvidt, meghat, gyönyörködött. Vidor is szépen énekel és játszott, mint Gergely. Marczel uriban Szilágyi elég mulattató tudott kiemelni. Tetszett Horváth Vince és Csatai Zsófi is (a Kelemen-pár) továbbá Pártényiné (Gönczölé) és Újvári, a ki egy hazudozó, hirhordó embert derültség közt személyesít. A szerzőt minden felvonás után kilélték.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 29-iki ülésén, melyen Trefort Ágost elnököl, Vadnai Károly érdekes emlékbeszédet tartott Frankenburg Adolf fölött, kinek irodalmi működését jellemezvén, az akkori irodalmi, művészeti és társaséleti viszonyokról is eleven rajzot adott. Tetszéssel hallgatták, végül pedig megőljeneztek.

Frankenburgban a folytonos munkásságot emelte ki s ennek értékét azoknak az időknek és viszonyoknak feltüntetésével adta meg, melyekben ez a munkásság megindult és a többi tényezők működését elősegítette. Hangzott, hogy az utókor elismerésére nemcsak azok az írók tarthatnak számot, a kik után kiemelkedő művek maradtak, hanem azok is, a kik összes működésük által válnak hasznára az irodalomnak. Azok álló csillagok, melyek ragyognak; ezek zord utakon világító fátylak. Magok elégnék, ugyan, de hatásuk ereje megmarad. Frankenburg emlékeit sem nagy művek őrzik, hanem hasznos működése óvja meg a feledéstől. Se tudós, se költő nem volt, hanem ép érzéki, művelt izlésű, fáradhatatlan lelki író, ki sohasem lankadt el a szép szolgálatában.

Fraknói Vilmos főtitkár terjesztette elő ezután a folyó ügyeket. Legelőször Zlamál Vilmos halálát jelentette be, ki fölött a harmadik osztály tart emlékbeszédet. Id. Szinnyei József benyújtotta a Magyar írók névtárának tervezetét. Az e végből kiküldött bizottság ajánlja a terjedelmes munka kiadását, valamint azt, hogy a szerkesztés mellé Heinrich Gusztáv akadémiai tag bizassék meg a felügyelet gyakorlásával. Az akadémia a szerkesztés költségeit viselné, a mi egy kötetnél 1800 forint, míg a nyomtatás költségeit a kiadó vállalkozó.

A régészeti és embertani társulat nov. 31-iki ülésén Hampel József az elmúlt nyáron tett oroszországi tanulmányainak eredményét adta elő, előrebocsátva, hogy míg a nyelvészek, etnográfusok Oroszország területén rég felismerték azokat a kapcsolatot, melyek a mai és az ósmagyarok között fenforognak, addig a régészet terén e tekintetben kevés történt. Eltekintve Jerneytől, első volt Rómer Flóris, ki a modern archeologia színvonalain kereste fel az

orosz muzeumokat, felismerve nem egy olyan jelentőséget, melyben a rokonság nyilatkozik. Hampel biztos nyomokon s öntudatos természetiséggel tanulmányozta az orosz régészetet. Előadásában különösen a magyar bronzkor összefüggését ismertetve az oroszországi, beszélte továbbá a szlávok szerepéről a bronz-műveltségben, a déloroszországi népvándorlás-kori stílról stb. — Utána Réthy László Haladás Gyulának német-bolsái régészeti ásatásairól betekesztett jelentését olvasta fel, mire az ülés véget ért.

A vidéki muzeumok fontosságát fejtegeti Pulszky F. egy levele, mely mint a könyvtári és muzeumi országos főfelügyelője intézett az első-félszázévi régészeti társulat elnökéhez. Kiemeli, hogy a muzeumok felkeltik a közönség érdeklődését a hazai régiségek s műemlékek iránt; hogy sok érdekes tárgyat megőrizhetnek az elkallódástól; megváltathatják a nevezetesebb leleteket, melyek szintén van, mikor azok véletlenül kerülnek napvilágra s melyeket a föld népe háromszor elfelejt; rendezhetik fontos eredmény ásatásokat s figyelmeztethetnek a központi szakférfiakat, kik az egyes gyűjteményeket s műemlékeket a tudományra nézve is értékesíthetik, stb. E nagy előnyökkel szemben el-
törpül, egy mond, a kifogás, hogy a vidéki muzeumok által szétforgácsolódna a régiségek; s aztán azzal végzi levélét, hogy: Csak ott, hol a gyűjtemények valamely intézethez kötövek, vagy hol a társulatok képesek voltak elegendő tökéletet szerezni, hogy tulajdon helyiségük legyen, csak ott lehet remélni, hogy azok általódon folytathassák tudományos működésüket.

MI UJSÁG?

A király az új egyetemen. Ő felsége multkori látogatásakor a természetudományi új egyetem helyiségei közül nem tekinthette meg az Eötvös Loránd báró vezetése alatt álló természettani osztályt. Már akkor megígérte, hogy az új egyetemi épület e részét is meg fogja látogatni. Nov. 29-ikén nézte meg ő felsége az új intézetet, mely szintén ott van a nemzeti színház és országháza közti egyetemi nagy telepen.

A királyt Trefort Ágoston miniszter, Eötvös Loránd báró, Markusovszky Lajos miniszteri tanácsos és Weber Antal miniszteri építész várták. Az uralkodó első sorban a fizikai tantermet vette szemügyre. Itt báró Eötvös néhány kísérletet tett, melyek közül ő felségének különösen a szénsav és higany megfagyasztása tűnt fel. Azután a laboratóriumba ment a király, a hol több készülékről felvilágosítást kért. A villam-áram megmérésére szolgáló készüléket különösen megmagyaráztatta magának. Egy apró átvesszővek és gömbök fúvására szolgáló készüléket beható figyelmére méltatta és a kezelő embertől megkérdezte, könnyen megy-e az átvesszőzés. Azután megnézte Eötvös dolgozó-szobáját és a matematikai előadásokra szolgáló kis termet, a hol Eötvös bemutatta ő felségének Fröhlich Izor matematikai tantermet. A földszinti helyiségekbe is kalandoztak a királyt, azután ő felsége az időközben egybegyűlt nagy néptömeg lelkes éljenzése közt távozott.

A királyi udvar decz. 4-ikén hagyja el Budapestet és Gödöllőt. Ő felsége reggel utazik Bécsbe, a királyné pedig délután.

Királyi adomány. A máramaros-szigeti ref. li-
ceum épülete pár nap előtt leégvén, a király 3000
frtot adott a helyreállítási költségekre.

Báthory István halálának háromszáz éves emléket december 12-ikén a magyar történelmi társulat külön ülésben üli meg, melyen Szádeczky Lajos fog felolvasást tartani. De megülnek az erdélyi részekben is több helyen.

Lónhart Ferencz gyulafehérvári püspök hazafias hangú főpásztori körlevélben rendelte el egyház-megyéje papságának, hogy Erdély volt fejedelme emlékének, ki az egyháznak nagy jölteveje volt, ünnepélyes gyászmisét szenteljenek az iskolákban pedig a tanárok megismertessék Báthory érdemeit. — Kolozsvárt a kath. főgymnázium énekel, felolvasással, szavalattal összekötött ünnepélyt rendez. — A budapesti egyetemi ifjúság és a pozsonyi akadémiai jogászok is ünnepélyt tart. — Krakóóban a lengyelek nemzeti ünnepé avatják az évfordulót. A budapesti egyetemi ifjúság küldöttségileg képviselteti magát. — Szilágyi-Somlyó városa felkérte P. Szatmáry Károlyt, hogy az említett napon az e czélból tartandó városi dísz-gyűlésen Báthory István felett tartson emlékbeszédet. Az ünnep rendezésére pedig a polgármester elnöksége alatt egy kilenc tagú bizottságot küldött ki.

A csipkekirdlyné-hez című hirdetésre felhívjuk t. olvasóink figyelmét.

Mai számunkban megjelent Kertész Tódor hirdetésére vonatkozólag, ajánljuk esetleges levélbeli rendelkezést nem utolsó napra halasztani, mert Kertésznél a karácsony előtti napokban, mint tapasztaltuk, túlsok dolog van.

Előfizetési feltételek a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

január—július folyamára.

Félévre:

A Vasárnapi Ujság	4 ft — kr
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok egyutt	5 . . .
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	6 . . .
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a Világkrónikával egyutt	7 . . .

Negyedévre:

A Vasárnapi Ujság	2 ft — kr
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok egyutt	2 . 50 .
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	3 . . .
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a Világkrónikával egyutt	3 . 50 .

A Politikai Ujdonságok újabb, Magyar Gazda cím alatt két hetenként megjelent gazdasági lappal van bővítve.

Mind a két lapnak kiegészítőjeül szolgál a Világkrónika című képes heti közlöny, mely hetenként egy íven s számos képpel illusztrálva jelen meg.

T. előfizetőink szíveskedjenek az előfizetést megújításánál, vagy a Világkrónika megrendelésénél czímzésükhöz egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamáziót és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó hivatalához küldeni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4.sz.)

HALÁLOZÁSOK.

IPOLYI ARNOLD nagyváradi püspök temetése decz. 9-ikére van kitűzve. Valószínűleg a székesegyház sírboltjában temetik el. Szívét Besztercebányára küldik. Iratai közt megtalálhatók még Besztercebányán kelt végrendelet, melyben nagytékni munkáit az esztergomi érsekségnek hagyományozta egy keresztény muzeum felállításának alapjául.

Báró Podmaniczky Ármin, m. kir. állami jószágigazgató, nov. 28-ikán este 63. évében elhunyt. Báró Podmaniczky Frigyes testvéröccsét gyászolja az elhunytban. A boldogult vitézzel küzdött a szabadságharcban Szent-Tamás sánczánál, a fegyverletétel után pedig mint hontalan bujdosott a hazában. Az alkotmányos élet kezdetével képviselői mandátumot vállalt, s a Deák-párt híve volt. 1871-ben állam-szolgálatba lépett, s a kincstári uradalmakban jószágigazgatóvá nevezetett ki. Kezdetben az ó-budai jószágigazgatóskodást vezette, majd Csátdáron és Zomborban működött hasonló alkalmazásban, néhány évvel ezelőtt pedig újból az ó-budai jószágigazgatóskodást bízták kezeire. Holtestét Aszódra, a Podmaniczky-család sírboltjába szállították.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: KOVÁCS ÁGOSTON, ki a szabadságharc után Amerikába vándorolt, hol tevénny részt vett a nagy polgárháborúban, s előkelő katonai állást vívott ki, 56 éves korában, Chicagóban. — POÓR LISZLO, földbirtokos, Pozsonymegye törvényhatóság bizottságának tagja, 60 éves, Szempelen. — ALLIQUANDER ADÁM, nagyváradi állami főreáliskola dérek fiatal tanár, 32 éves; ugyancsak N.-Váradon KREZMARICS MIHÁLY, Csátár közszeg plébános. — FRANZ XAVIER FERENCZ, volt nagykereskedő és a kereskedelmi bank felügyelője, 73 éves, Budapestben; ugyanitt: HELLER ALAJOS egykori honvédfőhadnagy, ki a kir. honvédségnél is századosi rangot kapott, 72 éves; DOBOSZKY FERENCZ, a szabadságharcban honvédfőhadnagy, 75 éves; DERENCSENY ANTAL, fővárosi tisztviselő és régi honvéd-főhadnagy, 60 éves; ALEXANDER III.-ad éves joghallgató, 22 éves; BÜCHLER HENRIK, képestelt gyorsírótanár, 22 éves; — ELLMANN MIKLÓS, ügyvéd, a szegvárdi takarékpénztár elnöke, megyebizottsági tag, 48 éves, Szegvárdon. — HORVÁTH NÁNDOR, szatmármegyei járási és körorvos, 32 éves, Nagy-Károlyban; ugyanott BAGOSY FERENCZ, birtokos, 65 éves. — DEMÉNY LÁSZLO, pestmegyei földbirtokos, Nyáregyházán. — NEMETH JÁNOS, birtokos és volt huszárfőhadnagy, 43 éves, a csallóközi Nyéken. — BANI ALBERT, 33-ik gyalog ezredbeli nyug. százados, 55 éves, Derecskén. — ZSITROVSKY GYULA, szabadságot állományon honvéd-főhadnagy, Szűrtén. — DR. DEMJÁN PÁL, báltászi orvos, — SZENGER ISTVÁN, 55 éves, Debreczenben. — RÁTHAI PRIMEK FERENCZ, réthi földbirtokos s 1848—49-iki honvéd-főhadnagy, 64 éves, Réthén. — KOLMATER PÁL, közbirtokos és közösi esküdt, 26 éves, Irán. — IFJ. SZELCECKY JÁNOS, 27 éves, Ceglédén. — WIEBER MÁTYÁS, móri kereskedő, 77 éves.

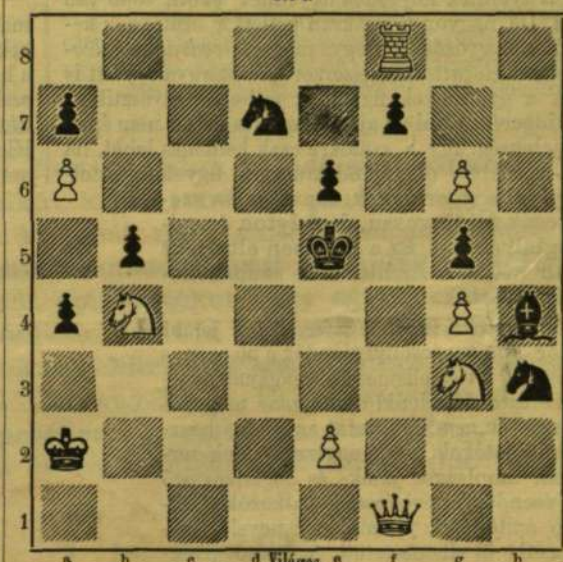
SIEBENFELD BRUNO szül. Schröder Marianne, fővárosi járásbíró neje, Budapestben; ugyanitt ZARKA JÁNOS szül. Lónyay Emília, perszonális özvegy, ki számos előkelő családdal állt rokonságban, 77 éves; öz. GREGER MIKSA szül. Eisler Róza, gyorsan követte férjét, ki Londonban előkelő kereskedői czéget alapított; NEOGÁDY DEZSÉ szül. Füst Emilia grófnő, fővárosi ház tulajdonos, 69 éves. — ÖZV. LIPPERT FERENCZ szül. Baumann Terézia, a nem rég elhunyt Tabajdi Károly aradi főispán özve-

gyének édes anyja, 72 éves, Magyarán. — ÖZV. DETRICH MIKLÓS szül. Marich Antónia, öz. báró Szepessy Adámné édes anyja, 78 éves, N.-Váradon. — ÖZV. KOVÁCS ILLENNÉ szül. Takács Erzsébet, 83 éves Máramaros-Szigeten. — PAÁL LAJOS szül. Schönvizer Malvina, földbirtokos neje, 29 éves, Tata-Tóvárosban. — DUDÁS LAJOS szül. Vuits Zorka, Zentán. — PÁRYS DÁNIEL szül. Sánka Klementin, Csanádmegye volt alispánjának özvegye, 65 éves, Aradon. — LINTZ HEDVIG, Lintz József népszínházi pénztárnoknak és nejeének Jenői Annának öt éves kis léánya, második gyermekét, kiket a halál egy hét alatt kiragadt szülőik karjaiból, Budapestben; ugyanitt FRATER ILONA, 20 éves.

SAKKJÁTEK.

1413. számú feladvány. Chocholous Gy.-tól.

844.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 1407. sz. feladvány megfejtése.

Kondelik K.-tól.

Világos.	Megfejtés.	Sötét.
1. Vc3—f3	---	Bf6—f3 : (a)
2. Hc5—e6 +	---	Kd8—c8
3. Fc4—a6 +	---	Kc8—b8
4. Hc5—e6 +	---	Kb8—a8
5. He6—c7 matt.	---	
a.		
1. Fc4—f7 +	---	Kd8—e8 (b)
2. Hc5—e6 +	---	Kd8—f8
3. He5—d7 matt.	---	Bf6—e6 :
b.		
1. Fc4—f7 +	---	Fc7—b8
2. Vc3—b7 stb.	---	

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. Andorfi S. — Kovács J. — Az Erkel-szaktársaság nevében: Exner Kornél. — A pesti sakkr.

HETI NAPTÁR. Deczember hó.

Nap	Katholikus és protestans	Görög-Orosz	Israeltita
5 V	62 Szabas ap.	62 Abig.	23 E 25 Amflok
6 K	Miklós p.	Miklós	24 Kelemen
7 K	Ambrus ea.	Ambrus	25 Katalin vt.
8 S	Assz. fogant.	Bánszám	26 Nikon
9 C	Leokadia sz.	Joakim	27 Pers. Jakab
10 P	Melkiasz p.	Judit	28 Irenak
11 S	Damaz p.	Damaz	29 Paramon
			14 Saj.V.

Holdváltásai: ☾ a földtávolban 5-én 76. d. u.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fekete selyem Fille Française, Surah, Sat merveilleux, Satin Luxor, atlaszok, damaszok, ripszek és tafoták, méterjért frt 1.10 (egység frt 8.85, 120 hüvelyk minőségben) szállít egy-egy öltönyre valamint egész vágnak vámmal a hírhedt Henseberg G. (os. és k. utr.) szállító) selymgyári raktár Zürichben. Minák postafiókjával. Levéljé 10 kr.

Ha mindenkit nem elégítene ki már régóta nem is létezne. Simeg-Csehi, Zala megye. Tisztelt uram! Valóban rendkívül s bámulatra méltó gyógyhatásuk van ön kiztette Brandt R. gyógyszerész-féle svájci labdacsoznak. Hogy azonban azok elterjedése a szanvedő emberiség javára áttalman is nyomatko-sabbban eszközölthetessék, tisztelettel kérem a svájci labdacsokról legújabb rőpiratát szíveskedjék meg küldeni. Tisztelettel Mokor P

Szülők és nevelők

Kapható a fő elárulításban

LŐRY J. bank- és váltó-üzletében
a *"Magyar Mercur"* kiadóhivatala
Budapest, Hatvani-utca 17. sz. a.

Nélkülsőhözetlen sorsjegybirtokosok, tőkepén-
zesek, spekulánsok, takarékpénztárak, letéti és
árvaszéki hivatalok számára a

"MAGYAR MERCUR"
hiteles sorselási tudóstól és pénzügyi szakírat.

Előfizetési ára egész évre csak 2 ft.

szepesi kártya
szepesi kártya
szepesi kártya
Mel
15 év óta a legjo-
hurat, rekedtség, k-
mellősség, lelekt-
gyulladás és egyéb
nőseben kapha-